

Maarit Nieminen

2011

ENSIMMÄISENÄ KEVÄÄNÄ LAIHDUIN 7 KG

Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten matkailualan perustutkinnon opettajien
kokemuksia opetusmateriaalista

Opinnäytetyö

Ammatillinen opettajankoulutus

2011

Maarit Nieminen

Työn nimi Ensimmäisenä keväänä laihtuin 7 kg. Toisen asteen
ammattillisten oppilaitosten matkailualan perustutkinnon
opettajien kokemuksia opetusmateriaalista

Tekijä Maarit Nieminen

Hyväksytty 24.11.2011

Hyväksyjä Katja Rönkkönen

Tekijä

Maarit Nieminen

Vuosi 2011

Työn nimi

Ensimmäisenä keväänä laihduin 7 kg. Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten matkailualan perustutkinnon opettajien kokemuksia opetusmateriaalista

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö tutki valtakunnallisella verkkokyselyllä matkailualan perustutkinnon opettajien (n = 77) kokemuksia alan opetusmateriaalista: Miten opettajat tutkinnonperusteiden ja opetussuunnitelman puitteissa kokevat materiaalin? Mitä haasteita he nostavat esiin? Olisiko heillä ratkaisuja esiin nouseviin ongelmiin? Työn tavoitteena oli siis kartoittaa opettajien käsityksiä opetusmateriaalista ja löytää mahdollisia kehittämiskohteita.

Opinnäytetyössä käytettiin pääasiassa tilastollisia menetelmiä. Lisäksi kartoitettiin opetusmateriaalia määrittelevä lainsäädäntö ja vertailtiin oppilaitosten opetussuunnitelmia toisiinsa opetuksen puitteiden hahmottamiseksi.

Opetusmateriaalissa on suuria puutteita. Opettajat pitävät oppikirjoja keskimäärin vain tyydyttävänä: ne eivät kata opetussuunnitelmia tai ovat osittain vanhentuneita. Monet toivovat pedagogisesti uudenaikaisempaa opetusmateriaalia. Opettajat tekevät paljon opetusmateriaalia itse, mikä vie heidän aikaansa. Varsinkin nuoret opettajat kokevat materiaalin valmistelun työläänä ja jopa fyysisesti raskaana.

Valtaosa opettajista on tyytyväisiä oppilaitoksensa tapaan ohjata opetusmateriaalin käyttöä. Kuitenkin noin neljäsosa toivoisi enemmän apua materiaalin suunnittelussa. Monien opettajien kokemusten mukaan opettajien yhteistyössä olisi kehittämistä. Osa opettajista haaveilee valtakunnallisesta materiaalipankista, joka helpottaisi opettajien työtä. Kyselytutkimuksen tuloksia voisi hyödyntää alan ammatillisen opetuksen kehittämisessä.

Avainsanat . Opetusmateriaali, oppimateriaali, opetusaineisto, ammatillinen koulutus, matkailuala, opettaja, kokemus

Sivut

32 s. + liitteet 13 s.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	MATKAILUN PERUSTUTKINNON OPETUSSUUNNITELMAT JA OPETUSMATERIAALI	6
2.1	Lainsäädäntö ja opetusmateriaali	6
2.2	Matkailun perustutkinnon opetussuunnitelmat ja opetusmenetelmät	6
2.3	Matkailun perustutkinnon opetussuunnitelmat ja opetusmateriaali	7
3	MATKAILUALAN OPETTAJIEN KOKEMUKSIA OPETUSMATERIAALISTA 10	
3.1	Opettaja ja hänen opettamansa OPS:n osan opetusmateriaali.....	10
3.2	Opettajat ja matkailualan opetusmateriaali yleensä	12
3.3	Matkailualan opettajat opetusmateriaalia suunnittelemassa	16
3.4	Sana on vapaa.....	19
4	OPETUSMATERIAALIN HAASTEET.....	23
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
	LÄHTEET	30
Liite 1	Kyselytutkimukseen osallistuneet oppilaitokset	
Liite 2	Kyselylomake. Miten suomalaiset matkailualan opettajat kokevat matkailualan opetusmateriaalin?	
Liite 3	Kyselylomakkeen kysymyksen 26 vastaukset: Millaista opetusmateriaalia käytät opettaessasi	
Liite 4	Kyselylomakkeen kysymyksen ”sana on vapaa” vastauksia	

1 JOHDANTO

Matkailualan ammatillisessa koulutuksessa valmiita oppikirjoja ja muuta valmista opetusmateriaalia on tarjolla huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi lukiossa tai monilla muilla perinteisemmällä ammattialoilla. Toisaalta ammattioppilaitokset luonnollisesti pyrkivät käytännönläheiseen opetukseen ja niissä osittain tietoisestikin saatetaan välttää oppikirjojen luettamista oppilailla. Toisaalta, kuten sanonta kuuluu, hyvä teoria on paras käytäntö. Nyky-yhteiskunnassa matkailualankin ammattilainen tarvitsee yleissivistystä ja oman alansa teorian tietoa. Ne ovat oleellisia edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on yksi Opetushallituksen päätavoitteista vuoden 2009 matkailualan tutkinnon perusteissa (Opetushallitus 2009). Matkailualan opettajat joutuvat kohtaamaan tämän todellisuuden työssään ja tulemaan toimeen melko vähällä valmiilla opetusmateriaalilla. Tästä seuraa se, että he valmistavat itse opetusmateriaalia runsaasti. Matkailualalla käsitellään usein melko abstrakteja asioita, joita ei voi opiskelijalle näyttää rautalangasta vääntämällä tai puusta veistämällä – kuten monella muulla ammattialalla, vaan tarvitaan kielellistä ilmaisua, puhetta ja tekstiä.

Tämä opinnäytetyö pyrkii selvittämään, miten toisen asteen ammatillisten oppilaitosten matkailualan perustutkinnon opettajat kokevat alansa nykyisen opetusmateriaalitalanteen: Miten he tutkinnonperusteiden ja opetussuunnitelman puitteissa kokevat olemassa olevat oppikirjat ja muut opetusmateriaalit? Miten ne valitaan opiskelijoille? Miten ne vaikuttavat opettajien työhön? Miten he kokevat opetusmateriaalin valmistelun itse, kun valmis opetusmateriaali useinkaan ei riitä opiskelijoille? Mitä haasteita tai ongelmia opettajat nostavat esiin? Olisiko opettajilla ratkaisuja näihin ongelmiin?

Tutkimusongelma osoittautui hyvin ajankohtaiseksi: Aiheesta on keskusteltu viime vuosina oppilaitoksissa. Marraskuussa 2011 Vuokatissa pidetyillä matkailualan opettajien verkostopäivillä yhtenä keskeisenä aiheena oli juuri matkailualalla käytettävät opetusmateriaalit. Opetusmateriaaleissa olisi runsaasti kehittämistä, ja opettajat etsivät ratkaisuja materiaaliongelmiinsa.

Lähdemateriaalina tässä opinnäytetyössä on käytetty ensinnäkin opetusta ja opetusmateriaalia koskevia lakeja ja määräyksiä: lakia ammatillisesta koulutuksesta vuodelta 1998 sekä Opetushallituksen voimassa olevaa määräystä ”Matkailualan perustutkinto 2009, Matkailupalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailupalvelujen tuottaja, Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailuvirkailija, Ammatillisen tutkinnon perusteet”. Opinnäytetyö selvittää aluksi niiden antamat puitteet opetusmateriaalille.

Toinen merkittävä lähdemateriaali on ammattioppilaitosten opetussuunnitelmat, jotka säätelevät ja ohjaavat opetusta ja siten

opetusmateriaalinkin valintaa. Niiden kartoittamiseksi matkailualan perustutkintoa lukuvuonna 2011–2012 opettavien oppilaitosten nimet poimittiin Opetushallituksen ylläpitämältä verkkosivulta www.koulutusnetti.fi. Ruotsinkieliset oppilaitokset rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle, koska niiden opetusmateriaalitalanne poikkeaa opetuskielen vuoksi suomenkielisistä oppilaitoksista. Suomenkielistä toisen asteen matkailualan perustutkintoa opettaa tällä hetkellä Koulutusnetin perusteella 32 oppilaitosta. Käytännön tutkimuksellisista syistä johtuen näistä koulutuksista rajattiin ulkopuolelle näyttötutkintoon tähtäävä koulutus, jota ei ohjaa opetussuunnitelma.

Kaikista 32 oppilaitoksesta etsittiin tai pyydettiin matkailun perustutkinnon opetussuunnitelma. Noin puolessa oppilaitoksista (14 kpl) ko. julkinen asiakirja tai sen osia oli julkaistu oppilaitoksen verkkosivuilla. Lopuista oppilaitoksista se pyydettiin sähköpostitse, jolloin 14 lähetti sen. Oppilaitoksista 4 ei lähettänyt opetussuunnitelmaansa. Näin ollen vertailu pohjautuu siis 28 oppilaitoksen opetussuunnitelmiin, jotka on lueteltu lähdeluettelossa. Otokseen saatuja opetussuunnitelmia verrataan opinnäytetyössä toisiinsa opetusmenetelmien ja opetusmateriaalien osalta.

Tutkinnon perusteiden mukaan matkailualan perustutkinto sisältää 120 opintoviikkoa opiskelua. Oppilaitosten opetussuunnitelmien tarkastelua on kuitenkin tässä rajattu vain tutkinnon ammatilliseen osaan, joka on laajuudeltaan 90 opintoviikkoa. Suunnitelmien laajuuden vuoksi niistä on tarkastelussa vielä rajattu pois kielten opetus ja ensiapuopetus, joilla on enemmän yhteistä muiden tieteiden kuin matkailutieteen kanssa.

Ammattioppilaitokset tarvitsevat nykyään myös erityispedagogista osaamista. Tämä näkökulma kuitenkin rajattiin kyselytutkimuksen ulkopuolelle opinnäytetyön koon vuoksi, mutta jotkut opettajat ottivat sen oma-aloitteisesti tutkimuksen vapaamuotoisessa osassa mukaan. Opinnäytetyö siis vain sivuaa sitä.

Kolmas keskeinen lähde tässä opinnäytetyössä on syksyllä 2011 toteutettu verkkokysely (ks. liite 2) opettajien kokemuksista matkailualan opetusmateriaaleista. Kysely toteutettiin verkkotyökalulla www.kwiksurveys.com, joka on maksuton, mainosrahoitteinen, mutta käyttökelpoinen työkalu. Kaikista 32 matkailualan perustutkintoa opettavasta oppilaitoksesta pyydettiin tutkimuslupa kyselyn toteuttamiselle. Niistä 30 myönsi tutkimusluvan (ks. liite 1). Oppilaitosten rehtoreilta pyydettiin niiden matkailualan opettajien yhteystietoja, jotka opettavat matkailualan ammatillisia aineita – rajaten ulkopuolelle kielten opettajat, ensiapuopettajat yms. edellä mainitusta syystä. Rehtoreille myös painotettiin sitä, että tutkimukseen toivottiin osallistuvan virkaiältään hyvin erilaisia opettajia vasta uraansa aloittelevista vuosikymmenten kokemuksen omaaviin opettajiin.

Haastattelupyyntö lähetettiin 30 oppilaitoksen 119 opettajalle. Määräaikaan mennessä vastauksia tuli 25 oppilaitoksesta 77 opettajalta. Toisin sanoen 64 % pyydyistä opettajista vastasi kyselyyn määräajan

kuluessa. Tosin opettajien joukkoon oli eräs oppilaitos sisällyttänyt myös yhden ammatillisen ohjaajan. Hänen vastauksiaan ei kuitenkaan poistettu vastausten joukosta, koska hän nosti esiin mielenkiintoisia täydentäviä näkökulmia aiheeseen. Otantaa ja vastausprosenttia voidaan siis pitää hyvin kattavana ja edustavana tämän kokoiselle opinnäytetyölle.

Kyselytutkimuksessa sitouduttiin akateemisille tutkimuksille tavanomaiseen henkilökohtaisia tietoja koskevaan vaitiolovelvollisuuteen, joten tässä opinnäytetyössä ei julkaista sitä tietoa, minkä oppilaitosten opettaja tai opettajat eivät kyselyyn vastanneet. Jotkin oppilaitoksista ovat niin pieniä, että yksittäisen opettajan vastaaminen tai vastaamattomuus olisi helposti selvitettävissä. Kyselytutkimuksen vastauksia referoidessa ei ole käytetty tavanomaista nimeämistapaa ”nainen, 50 v.”, koska alalla vähemmistöön jäävät miehet saattaisi tunnistaa vastauksista, vaan neutraalia ilmaisua ”opettajana 10 v.”. Muutoinkin opinnäytetyössä on pyritty välttämään tunnistamisen mahdollistavien tietojen julkaisua ja sellaiset on poistettu lainatuista vastauksista merkinnällä [...]. Vastauksia referoitaessa niistä on korjattu selvät lyöntivirheet luettavuuden parantamiseksi.

Kyselytutkimuksen vastaukset analysoitiin taulukkolaskentaohjelmalla (Excel). Vastauksista laskettiin keskiarvoja. Useista vastauksista tarkistettiin myös mediaani, jotta nähtiin erosiko se merkittävästi keskiarvosta. Prosenttilukuvastaukset tässä opinnäytetyössä on pyöristetty yleensä yhden numeron tarkkuudella. Arvosanavastaukset (0-5) on pyöristetty yhden desimaalin tarkkuudella. Vuosimäärien keskiarvot samoin on pyöristetty yhden desimaalin tarkkuudella.

Kyselytutkimuksen perusteella keskimääräinen suomalainen toisen asteen matkailuaineiden opettaja on pohjakoulutukseltaan ylioppilas (83 %). Hänen ammatillinen koulutuksensa on joko opistotason tai ammattikorkeakoulutason tutkinto (60 %) tai sitten maisteri (38 %). Hänellä on yleensä opettajan pedagoginen pätevyys (84 %). Osa opettajista opiskelee parhaillaan pätevöityäkseen (6 %), vain 9 %:lla pätevyys puuttuu kokonaan. Matkailuaineiden opettaja on todennäköisesti opiskellut myös ulkomailla (70 %), mutta opinnot ovat olleet lähinnä muita kuin matkailualan opintoja. Vain kahdella otannan opettajista on matkailualan tutkinto ulkomailta. Matkailualan opettaja on kielitaitoinen ja pystyy seuraamaan alaansa keskimäärin noin 2,2 vieraalla kielellä. Hän on ollut matkailualan töissä keskimäärin noin 10 vuotta ennen opettajaksi ryhtymistään. Hän on päätoiminen opettaja – sivutoimisia otannasta on vain 11 %. Opetuskokemusta opettajille oli tutkimuksen aikana kertynyt vajaasta vuodesta noin 28 vuoteen, keskimäärin 8,8 vuotta, 1,6 oppilaitoksesta. Opettajan uran aikana lähes puolet (47 %) opettajista on ollut myös työelämäjaksolla. Matkailualan opettaja tässä otannassa opettaa pääosin peruskoulupohjaisia (73 %) nuorisooasteen (89 %) opiskelijoita. Suurin osa opettajista opettaa pääasiassa luokahuoneolosuhteissa (71 %), mutta työssäoppimisen ohjaaminen on tärkeä osa monen heidän työtään. Pääasiassa verkossa opettaa ainoastaan 5 % opettajista, eli lähes kaikkien tutkimukseen osallistuneiden opettajien opetus sisältää lähiopetusta.

Kyselytutkimuksen valinnaisessa osassa I/III (ks. liite 2) opettajille tarjottiin mahdollisuus tarkastella yhtä neljästä tietystä opetussuunnitelman osasta, jotta tutkimuksellisista syistä tarkastelun kohdetta saatiin 120 opintoviikon tutkinnoissa kohdistettua osittain samoihin pakollisiin tutkinnon osiin. Suurin osa opettajista vastasi tarjottuihin vaihtoehtoihin: matkailun asiakaspalvelua käsitteli 40 %, matkailupalvelujen myyntiä ja neuvontaa 21 %, matkailupalvelujen toteuttamista 16 % ja opastuspalveluja 12 %. Muut opettajat, jotka eivät löytäneet näistä vaihtoehtoista opettamiaan kokonaisuuksia, tarkastelivat majoituspalveluita, matkailupalvelujen tuotteistamista, matkailupalveluiden markkinointiviestintää, eräretki- ja luontoruokailua tai matkatoimiston varausjärjestelmiä.

Suurin osa tutkimuksen kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä, joissa sai valita joko yhden tai useamman vaihtoehdon. Osassa niistä vastauksia pystyi pisteyttämään asteikolla 0-5 (0 = huonoin arvosana, 5 = paras arvosana). Osa vastauksista oli vapaamuotoisia. Lopuksi opettajille annettiin mahdollisuus kirjoittaa vapaasti aiheesta otsikolla ”Sana on vapaa! Haluatko tuoda esiin muita asioita, jotka liittyvät matkailualan oppikirjoihin, opetusmateriaaliin ja niiden vaikutukseen opettajan työhön?” Opettajista 30 kirjoitti myös omaa tekstiä tähän antaen lisänäkökulmia tutkimustuloksiin.

Opetusmateriaalin synonyymejä ovat oppimateriaali tai opiskelumateriaali, joita jotkin oppilaitokset mieluummin käyttävät opetussuunnitelmissaan. Oppi- tai opiskelumateriaali-käsitteet painottavat opiskelijan näkökulmaa, mutta tässä opinnäytetyössä käytetään pääasiassa opettajan näkökulmaa painottavaa käsitettä opetusmateriaali, koska tutkimuksen kohteena ovat opettajat. Termi opetusmateriaali käsittää tässä kaiken sen materiaalin, jota opettaja työssään käyttää, oli se sitten painettua, kuvattua, äänitettyä, paperista, sähköistä, julkaistua, julkaisematonta tai jotain muuta. Tutkimuksessa korostuvat painetut oppikirjat, jotka kokoavat samojen kansien sisään kymmeniä tai satoja sivua materiaalia, mutta opettajat saivat useissa opetusmateriaalia koskevilla tutkimuskysymyksissä tavanomaisimpien materiaaliveikkojen lisäksi myös vastausvaihtoehdon ”muuta materiaalia, mitä?”, jolloin he saivat itse lisätä mitä tahansa käyttämänsä opetusmateriaalia. Pari opettajaa lisäsi, että he käsittävät myös erilaiset liikuntavälineet opetusmateriaaliksi.

Opetushallitus on verkkosivuillaan määritellyt opetussuunnitelman perusteet seuraavasti: ”Opetussuunnitelman perusteet on määräys, jolla koulutuksen järjestäjä veloitetaan sisällyttämään koulu- tai järjestäjäkohtaiseen opetussuunnitelmaan opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Määräyksellä varmistetaan koulutuksellisten perusoikeuksien, tasa-arvon, opetuksellisen yhtenäisyyden, laadun ja oikeusturvan toteutuminen. Opetushallitus seuraa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden toiminnallisia vaikutuksia pääasiassa koulutuksen arvioinnin yhteydessä.” (Opetushallitus 2011a.). Määräys on siis oppilaitoksia

velvoittava teksti, joka antaa puitteet opetuksen sisällölle ja täten myös opetusmateriaalille.

Opetussuunnitelma (OPS) on dokumentti, joka koulutuksen järjestäjän on laadittava Opetushallituksen määräyksestä opetuksen järjestämisestä. Opetussuunnitelma on julkinen asiakirja. Se on julkinen asiakirja myös yksityisissä oppilaitoksissa siinä tapauksessa, että julkinen taho ostaa koulutusta yksityisestä oppilaitoksesta. (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, luku 1, 1 § ja 4 §.)

2 MATKAILUN PERUSTUTKINNON OPETUSSUUNNITELMAT JA OPETUSMATERIAALI

2.1 Lainsäädäntö ja opetusmateriaali

Laki ammatillisesta koulutuksesta määrää opetussuunnitelmasta seuraavaa: ”Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma.” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630 14 §). Laki säättää myös seuraavaa: ”Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta.” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630 29 §). Vaikka laki määrittelee tarkasti monia muita asioita, muun muassa kurinpitoa, se jättää itse opetuksen määrittelyn muiden tahojen vastuulle.

Opetushallituksen matkailualan perustutkinnon perusteet tarkentaa lakia seuraavasti: ”Opetussuunnitelma säätelee ja ohjaa koulutuksen järjestäjän toteuttamaa koulutusta ja opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Opiskelijan oikeusturvan takaamiseksi opetussuunnitelman tulee antaa opiskelijalle riittävät tiedot tutkintoon sisältyvistä tutkinnon osista ja opinnoista, arvioinnista ja opintojen suorittamiseen liittyvistä järjestelyistä. Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoille yksilölliset ammatillisten opintojen valinnat sekä lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamisen. Opetussuunnitelma toimii myös sisäisen ja ulkoisen arvioinnin pohjana ja antaa mahdollisuuden arvioida koulutuksen järjestäjän toteuttaman koulutuksen vaikuttavuutta.” (Opetushallitus 2009). Tutkinnon perusteetkaan ei tunne sanaa opetusmateriaali tai vastaavaa, vaan antaa oppilaitoksille vapaat kädet sen käsittelyssä.

Oppilaitoksen OPS:n tulee siis ”säädellä ja ohjata” koulutusta ja opetusta ja ”antaa opiskelijalle riittävän hyvät tiedot” opinnoista ja niiden suorittamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Miten OPS:n tulisi käytännössä tehtävänsä toteuttaa, siitä Opetushallitus ei anna täsmällisiä ohjeita. Kukin oppilaitos voi itse tulkita tutkinnon perusteet oikeaksi katsomallaan tavalla. Suomen laki ja Opetushallituksen määräykset eivät siis määrittele opetusmenetelmiä, saati opetusmateriaalia.

2.2 Matkailun perustutkinnon opetussuunnitelmat ja opetusmenetelmät

Opettajan valitsemat opetusmenetelmät ohjaavat pitkälle mahdollisten opetusmateriaalien käyttöä, joten ennen opetusmateriaaliin perehtymistä on aiheellista kiinnittää jonkin verran huomiota oppilaitosten käyttämiin opetusmenetelmiin. Osa OPS:eista käyttää opetus- tai oppimenetelmistä muitakin termejä, kuten opetusjärjestelyt, toteutustavat tai vastaavia nimityksiä.

Oppilaitosten 28 OPS:sta 7 ei käsittele opetusmenetelmiä mitenkään, vaan jättää niiden valinnan täysin opettajien työksi. Muutamassa niitä käsitellään tutkijalle lähetetyssä oppilaitoksen OPS:ien yleisessä osassa. Oppilaitoksista 2 käsittelee opetusmenetelmiä vain matkailun perustutkinnon OPS:n johdannossa yleisesti, mutta jättää kussakin OPS:n osassa niiden valinnan opettajille.

Muissa tarkastelluissa OPS:eissa opetusmenetelmiä käsitellään opintokokonaisuuskohtaisesti, mutta yleensä melko yleisellä tasolla. Opetusmenetelmiä luetellaan esimerkiksi eräässä matkailun asiakaspalvelu -kokonaisuudessa seuraavasti:

Lähiopetuksena (6 ov) luokassa ja käytännön harjoitustilanteissa
Työssäoppien (4 ov) matkailualan yrityksissä tai -organisaatioissa
Lähiopetuksena luokassa, kielistudiossa ja käytännön harjoitustilanteissa
Tutustumiskäynnit matkailualan yrityksiin
Messut

(Koulutuskeskus Sedu 2009, 8 ja 10.)

Jotkin OPS:t avaavat opetusmenetelmiä huolellisemmin, esimerkiksi seuraavasti: ”Teoriaopiskelua eri työmenetelmiä käyttäen opettaja johdolla, yksin, pari- tai ryhmätyöskentelynä, tietoteknillistä välineistöä hyödyntäviä oppimiskokonaisuuksia ja harjoituksia, yritys- ja luennoitsija vierailuita. Oppimisen tukena käytetään yhteistoiminnallisuutta ja yksilökeskeisiä opetusmenetelmiä.” (Luksia, 26.) Tämä OPS ohjaa opettajaa melko hyvin siinä, kuinka vaihtelevia ja minkä tapaisia opetusmenetelmiä hänen edellytetään käyttävän. Silti se antaa runsaasti valinnanvaraa opettajan oman oppimiskäsityksen ja opetustyylin mukaan täsmällisten opetusmenetelmien valinnassa, sillä yhteistoiminnallisia ja yksilökeskeisiä opetusmenetelmiä on olemassa kymmenittäin.

2.3 Matkailun perustutkinnon opetussuunnitelmat ja opetusmateriaali

Vaikka tutkinnon perusteet ei määrittele, miten OPS:ien tulisi säädellä opetusta ja siinä käytettäviä materiaaleja, jotkin toisen asteen ammattioppilaitokset ovat tulkinneet määräystä niin, että ne käsittelevät myös opetusmateriaaleja OPS:ssa. 28 oppilaitoksesta kuitenkin yli puolet eli 17 oppilaitosta ei mainitse opetusmateriaalia mitenkään OPS:ssa.

Muista OPS:eista osa kirjoittaa opetusmateriaalista vain yleisellä tasolla, esimerkiksi:

Osa jaetaan tunneilla, osan opiskelijan odotetaan hakevan itse eri lähteitä hyödyntäen

(Hämeen ammatti-instituutti 2011).

Opintojaksolla käytettävät opiskelumateriaalit esim. oppikirjat ja monisteet esitellään opintojakson alkaessa (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2010, 18).

Joissakin oppilaitoksissa opetusmateriaalin määrittelyä löytyy vähän muista yhteyksistä, esimerkiksi otsikon ”opetusmenetelmät” alta:

Oppimateriaalit ja tehtävät julkaistaan sähköisessä oppimisympäristössä (Eduoli, 4).

kartat, www-sivut, esitteet, videot (Kalajoen ammattiopisto 2010, 12).

Opettajan jakama materiaali, itse hankittu tieto, koulun kirjaston materiaali (Omnia 2008, 32).

Jyväskylän ammattiopisto ja Jämsän ammattiopisto ovat löytäneet nopeasti muuttuvalla matkailualalla kätevän ratkaisun, miten opetusmateriaali voidaan OPS:ssa määritellä joustavasti: ”Käytettävästä oppimateriaalista on erillinen liite. Oppimateriaali tarkistetaan vuosittain toteutussuunnitelman laadinnan yhteydessä. Oppimateriaalina käytetään oppikirjoja, alan lehtiä, opintomonisteita, videoita ja verkkomateriaalia.” (Jyväskylän ammattiopisto & Jämsän ammattiopisto 2011, 7).

Kaiken kaikkiaan vain 7 oppilaitosta määrittelee käytettävää opetusmateriaalia kirjakohtaisesti joko OPS:ssa tai OPS:n liitteessä, ja niistäkään harva luettelee opetusmateriaaleja tarkasti jokaisessa opintokokonaisuudessa ainekohtaisesti. Esimerkiksi eräs OPS kirjaa matkailupalvelujen toteuttamisen opetusmateriaalin seuraavasti: ”Opettajan materiaali, ammattikirjallisuus ja -lehdet, internet, DVD-materiaali, oppikirjat: esim. Matkailun Ohjelmapalvelut, Verhelä, P & Lackman, P., WS Bookwell Oy, Porvoo, ISBN 951-0-26963-8” (Keuda 2009, 15). Tällainen ohjeistus antaa opettajalle kohtalaisen tarkkaa tietoa siitä, mitä opetukselta odotetaan. Silti se jättää suurimman osan materiaalin valinnasta opettajalle ja antaa opettajalle myös mahdollisuuden vaihtaa oppikirja, mikäli hän kokee sen tarpeelliseksi.

Ilmeisesti matkailualan perustutkintojen OPS:ien Suomen yksityiskohtaisin opetusmateriaaliluettelo löytyy Saamelaisalueen koulutuskeskuksen saamen kielen ja kulttuurin 2 opintoviikon opintokokonaisuudesta. Siinä luetellaan kymmeniä kirjoja ja artikkeleita sivunumeroineen (Saamelaisalueen koulutuskeskus 2011, 96–98.).

Kaiken kaikkiaan valtaosa OPS:eista määrittelee opetuksessa käytettävää opetusmateriaalia hyvin vähän. Yleensä niistä ei selviä, käytetäänkö opetuksessa oppikirjaa, mitä kirjaa käytetään, vai käytetäänkö vallan muuta materiaalia ja mitä. Useimmiten opetusmateriaalia ei mainita ollenkaan, ja jos se mainitaan, opetusmateriaalina on yleisluontoinen

luettelo erityyppisistä materiaaleista tai toteamus opettajan valitsemasta materiaalista. Tämä jättää yleensä materiaalin valinnan kokonaan opettajien työksi.

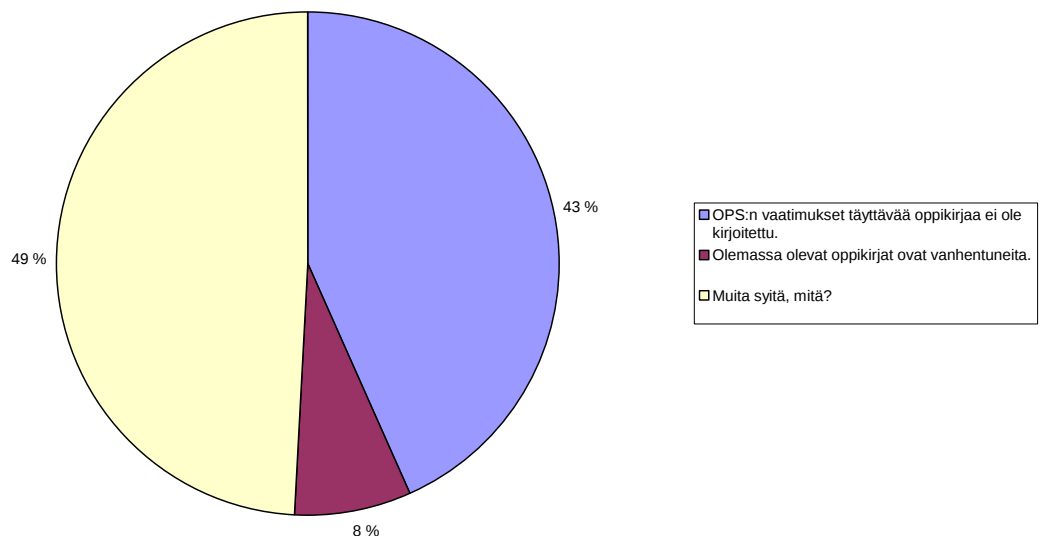
3 MATKAILUALAN OPETTAJIEN KOKEMUKSIA OPETUSMATERIAALISTA

3.1 Opettaja ja hänen opettamansa OPS:n osan opetusmateriaali

Opettajille suunnatun kyselytutkimuksen mukaan valtaosa oppilaitoksista (vastauksista 69 %) ei ole virallisesti – OPS:ssa, opettajien kokouksessa tms. yhteydessä – valinnut mitään opetusmateriaalia sille opintojaksolle, jota he opettavat ja jota he halusivat vastauksissaan käsitellä. Vajaa kolmasosa (31 %) vastasi, että oppikirja on valittu ja useimmissa tapauksissa se oli Karusaaren ja Nylundin Matkailu on Cool (WSOY 2010). Myös useita muita oppikirjoja mainittiin, opintokokonaisuudesta riippuen.

Opettajilta kysyttiin myös syytä siihen, miksi valitussa OPS:n osassa ei käytetä virallisesti valittua oppikirjaa. Vastaukset näkyvät taulukosta 1:

TAULUKKO 1 *Jos oppikirjaa ei käytetä em. OPS:n osassa, jota opetat, miksi ei? (n = 53)*

Opettajista 49 % valitsi vaihtoehdon ”muita syitä mitä?”. Kun näitä muita syitä tarkastelee, sieltä nousee esiin perusteluja, jotka ovat hyvin lähellä ensimmäistä vaihtoehtoa, esimerkiksi yksi 2 vuotta opettajana toiminut kirjoitti: ”Ei löydy kirjaa joka vastaisi tarkoitustaan”. Eräs toinen 7 vuotta opettanut puolestaan kirjoitti: ”yhtä oppikirjaa, jossa on kaikista osa-alueista, en ole löytänyt”. Jos näiden tapaiset vastaukset tulkitaan kuuluviksi ensimmäiseen vaihtoehtoon ”OPS:n vaatimukset täyttävää

oppikirjaa ei ole kirjoitettu”, sen osuus vastauksista nouseekin 68 prosenttiin. Mikäli näiden muiden syiden tarkastelua jatketaan ja niistä tulkitaan sellaiset vastaukset, kuten 26 vuotta opettajana toimineen sanat ”sisällöt eivät vastaa enää todellisuutta” kuuluviksi toiseen vastausvaihtoehtoon, vastauksen ”olemassa olevat oppikirjat ovat vanhentuneita” osuus vastauksista nousee 15 %:iin. Ylivoimaisesti suurin ongelma oppikirjoissa näiden vastausten perusteella näyttää siis olevan se, että nykyisen melko uuden OPS:n kattavia oppikirjoja ei ole olemassa. ”Muita syitä mitä?” -vastauksissa on kuitenkin myös muunlaisia perusteluja, esimerkiksi:

niitä on hankala käyttää, koska pääasiana on käytännön harjoittelu. Aikaa ei riitä teoriaan kovin paljoa.

(opettajana 4 v.)

Luulisin, että halutaan antaa opettajalle mahdollisuus valita itse opetusmateriaalinsa.

(opettajana 6 v.)

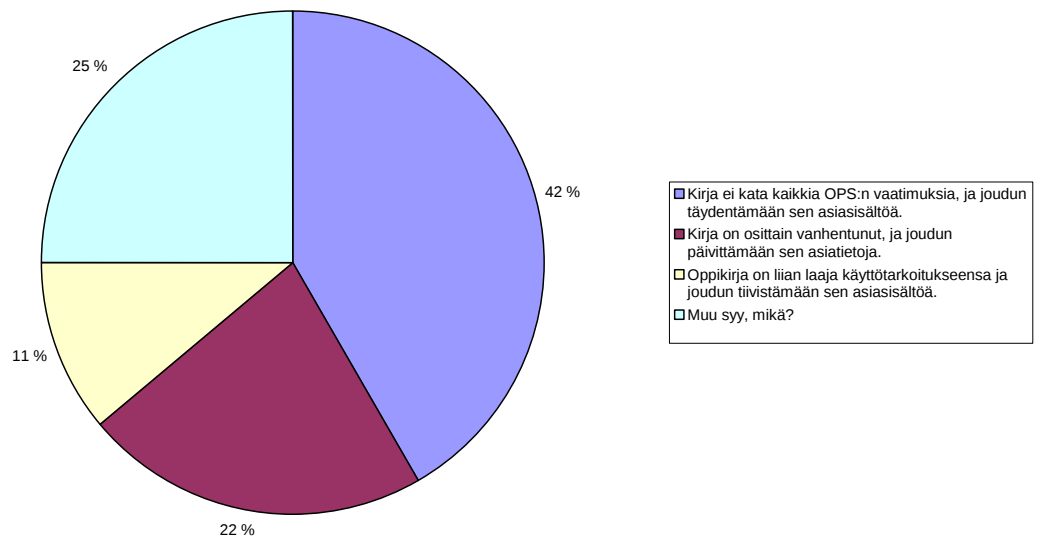
myös opiskelijoiden ainainen rahapula vaikuttaa, ettei heidän ole tarvinnut hankkia kirjoja omaksi.

(opettajana 9 v.)

Erilaiset pedagogiset ja taloudellisetkin syyt ilmeisesti vaikuttavat käytäntöihin.

Kun opettajat saivat arvostella opettamansa opintokokonaisuuden oppikirjaa, oppikirjat saivat heiltä arvosanaksi 2,5. Yksikään vastanneista ei antanut täysiä pisteitä käyttämälleen oppikirjalle. Kun opettajilta kysyttiin syitä oppikirjaan kohdistuvaan tyytymättömyyteen, tulokset olivat seuraavat:

TAULUKKO 2 *Jos et ole tyytyväinen edellä mainittuun oppilaitoksen käytössä olevaan kirjaan, miksi et? (n = 36)*

Mikäli jälleen ryhdytään tulkitsemaan vastauksia ”muu syy mikä?” ja sellaiset vastaukset, kuin erään 4 vuotta opettaneen ”Kirja on aika suppea”, lisätään suosituimpaan vastausvaihtoehtoon ”kirja ei kata kaikkia OPS:n vaatimuksia, ja joudun täydentämään sen asiasisältöä”, sen osuus vastauksista nousee 61 %:iin. Vapaamuotoisista vastauksista erottuivat seuraavat:

Kirja on yleinen markkinoinnin oppikirja, ei erityisesti matkailualalle suunnattu. Joudun siis itse soveltamaan asiasisällön matkailun opiskelijoille sopivaksi

(Opettajana 1 v.)

kirja on liian teoreettinen, mutta silti ainoa kirja, jossa on matkailumaantiedettä koko Suomea kattavasti. Jos sitä ei käytä, kaiken joutuisi tekemään itse!

(Opettajana 11 v.)

Koska monet opettajat kokevat, ettei oppikirja kata OPS:a, he joutuvat tuomaan opetukseen aineistoa sen ulkopuolelta. 38 opettajaa vastasi tekevänsä näin ja tuovansa uutta aineistoa opetukseen oppikirjan ulkopuolelta keskimäärin noin 70 % eli valtaosan opetuksensa asiasisällöstä. Tämä tietenkin lisää näiden opettajien työmäärää.

3.2 Opettajat ja matkailualan opetusmateriaali yleensä

Kyselyn toisessa osassa opettajat saivat kertoa omasta oppimiskäsityksestään vapaasti ja pääasiassa monivalintavastauksin opetuksen suunnittelumateriaalista, käyttämistään opetusmenetelmistä, opetusmateriaalista ja matkailualan oppikirjoista yleensä. Yli puolet opettajista määritteli oman oppimiskäsityksensä täsmällisillä pedagogian

termeillä, pienempi osa kuvaili itseään vapaammin. Yli kolmannes opettajista oli learning by doing -oppimisteorian tai tekemällä oppimisen kannalla, joka pohjautuu John Deweyn (1859–1952) teorioihin. Noin kolmannes vastanneista piti itseään konstruktivistisen oppimiskäsityksen puoltajina. Jotkut opettajat käsittivät oppimisen yhteistoiminnallisesti, kognitiivisesti, humanistisesti jne. Jotkut opettajat myös yhdistelivät vastauksessaan useita oppimiskäsityksiä, esimerkiksi eräs 0,5 vuotta opettanut kirjoitti: ”Aluksi riittävät perus ja pohjatiedot opittavasta aiheesta teoria muodossa ja sitten käytännön kautta hankittu lopullinen oppiminen.” Tekemällä oppiminen soveltuu hyvin tietenkin ammatilliseen koulutukseen. Se tuo kuitenkin omat haasteensa opetusmateriaalin valintaan silloin, kun opetettava asia ei ole aivan käsin kosketeltava.

Tekemällä oppimisen oppimiskäsitys näkyy opettajien suosimien opetusmenetelmien käytössä. Kyselyn perusteella kaikkein suosituimmat opetusmenetelmät olivat opetuskeskustelut ja ”suulliset oppilaiden yksilötyöt (esitelmät yms.)”, joka kumpikin saivat arvosanan 3,5. Kolmannelle sijalle arvosanalla 3,4 nousi ”PowerPoint-esitykset / piirtoheitinkalvot / liitutaulu tms. kuvaa ja/tai tekstiä sisältävä materiaali”. Neljänneksi suosituin menetelmä oli opintoretket (3,3), viidenneksi erilaiset ryhmätyömenetelmät (3,2), kuudenneksi ”kirjalliset oppilaiden yksilötyöt (kirjoitelmat yms.)” (2,9), seitsemänneksi ”audiovisuaaliset menetelmät (video, dvd, yms.)” (2,7), seuraavaksi luento-opetus (2,4) ja verkko-opetus (1,8). Valmiiksi annetuista kymmenestä vaihtoehdosta kaikkein viimeiseksi jäi oppikirjatyöskentely arvosanalla 1,2. Vastausvaihtoehtoon ”muuta, mitä?” vastasi 16 opettajaa ja he luettelivat muun muassa projektit, yrityselämän vierailut oppilaitoksessa ja käytännön harjoitukset.

Kysyttäessä opetusmateriaalista opettajien oppimiskäsitys ei kuitenkaan näkynyt yhtä selkeästi vastauksissa. Kuten liitteestä 3 näkyy, ylivoimaisesti suosituin opetusmateriaali olikin ”itse laatimasi kirjallinen materiaali: PowerPoint-kalvot, perinteiset piirtoheitinkalvot, liitutulumuistiinpanot, tms.”, joka sai arvosanan 4,0. Toisen sijan jakoivat verkkomateriaali ja ammattilehdet (3,1). Neljännelle sijalle nousivat ”muu ammattikirjallisuus” ja ”kuvataallenteet (video- tai dvd-tallenteet, tms.)” arvosanalla 2,7. ”Muut lehdet” saivat arvosanan 2,4. Oppikirjat olivat valmiista vaihtoehdoista vasta toiseksi viimeinen opetusmateriaali arvosanalla 2,1 ennen ääninauhoja (0,9). ”Muuta, mitä?” -vaihtoehdon valitsi 15 opettajaa. He luettelivat muun muassa opiskelijoiden itse keräämän materiaalin, esitteet ja mainokset, haastattelut sekä erilaiset varusteet. Eräs 2,5 vuotta opettajana toiminut mainitsi myös opetusmateriaalikseen ”itse laatimiani pelejä, demonstraatio-välineitä yms.”.

Vaikka opettajat valmistavat paljon opetusmateriaalia itse, kyselyyn vastanneista vain jokunen on itse julkaissut oppikirjoja tai muuta ammattikirjallisuutta. Useampi heistä kommenttien perusteella on kuitenkin harkinnut sitä.

Matkailualan oppikirjat eivät ehkä juuri opettajien oppimiskäsityksen, learning by doing, vuoksi saaneet kovin hyviä arvosanoja pedagogiikan näkökulmasta. Kun opettajilta kysyttiin, kuinka hyvin niiden oppimiskäsitys vastaa omaa oppimiskäsitystäsi, arvosanaksi tuli 2,5. Kysyttäessä, kuinka hyvin niiden pedagoginen näkökulma tukee omaa opetustapaasi, arvosana laski 2,3:een. Tekemällä oppiminen vaatisikin uudenlaisia, ehkä enemmän oppimistehtävätyyppisiä, opetusmateriaaleja.

Opettajilta kysyttiin toisaalla yleisarvioita matkailualan oppikirjoista eri näkökulmista. Niiden asiasisällön kattavuus OPS:iin verrattuna sai arvosanan 2,4 ja asiatietojen ajantasaisuus arvioitiin 2,3:ksi. Samoin kirjojen pedagogisen näkemyksen ajantasaisuus sai arvosanan 2,3. Sisällön sopivuus opiskelijoiden tarpeisiin ja edellytyksiin nähden arvioitiin 2,2:ksi. Arviot eivät ole oppikirjoille kovin mairittelevia, mikä varmaan suurelta osin selittää oppikirjojen huonoa sijoittumista eri opetusmateriaalien joukossa.

Opettajilta kysyttiin myös, missä opintojaksoissa oppikirjatilanne on paras ja missä huonoin. Tietenkään kaikki opettajat eivät opeta kaikkia opintojaksoja, mutta vastausmuoto oli vapaasanainen, ja opettajat vastailivat omien kokemustensa perusteella. Vastaukset menivät osittain ristiinkin keskenään. Silmiin pistävää kysyttäessä, ”missä opintojaksoissa oppikirjatilanne on paras”, oli noin viidenneksen kielteinen vastaus kysymykseen: esimerkiksi eräs 12 vuotta opettanut vastasi ”ei missään”. Muutoin vastaukset jakautuivat melko tasaisesti käsiteltyjen OPS:n osien kesken. Toisaalta vastauksissa huomiota kiinnitti se, että käytössä on muitakin kuin matkailualalle kirjoitettuja oppikirjoja, esimerkiksi erään 10 vuotta työskennelleen opettajan vastauksen mukaan ovat ”myyntiä ja markkinointia koskevat kirjat kunnossa koska käytämme liiketalouden oppikirjoja”. Niiden soveltaminen omille opiskelijoille tietenkin teettää opettajalla lisätyötä. Yhtä parasta oppikirjaa ei siis noussut ylitse muiden millään opintojaksolla.

Kysymys, missä opintojaksoissa oppikirjatilanne on huonoin ja miksi, innosti opettajat kirjoittamaan silmin nähden pidempiä vastauksia. Jälleen huomiota kiinnittivät 16 %:n vastaukset, joiden mukaan koko oppikirjatilanne ylipäänsä on huono, esimerkiksi erään 4 vuotta opettaneen vastaus: ”Sanoisin, että hyvän toiselle asteelle soveltuvan ja OPS:n mukaisen opetusmateriaalin puute on tasainen joka opintojaksossa.” Toinen huomiota kiinnittävä piirre vastauksissa on se, että ne jakautuvat hyviin moneen eri opintokokonaisuuteen. Vastausten perusteella yhdenkään OPS:n osan oppikirjojen taso ei jää selkeästi muista jälkeen.

Oppikirjat kuitenkin vaikuttavat monen opettajan opetukseen suorasti tai epäsuorasti. Vastanneista 32 käsitteli niiden vaikutusta opetukseensa vapaasanaisesti. Jälleen kielteinen kommentti muutamalta opettajalta (16 %) herätti huomiota: 9 vuotta opettajana työskennellyt vastasi: ”Eivät ne vaikuta mitenkään”. Eräs 25 vuotta opettanut taas kirjoitti: ”Eivät juurikaan vaikuta, kun minulla monien vuosien jälkeen omaa materiaalia

vaikka muille jakaa”. Näiden opettajien keskimääräinen opetuskokemus, noin 16 vuotta, selittää heidän näkemystään: he nähtävästi kokevat hallitsevansa alansa suvereenisti, oli oppikirjoja tai ei.

Muihin opettajiin oppikirjat vaikuttavat monilla eri tavoilla. Jotkut opettajat käyttävät oppikirjoja toisaalta tiedon hankintaan ja tietojen päivittämiseen, toisaalta omaan kertaamiseen ennen opetusta. Monet vastanneista käyttävät oppikirjoja lähde-, pohja- tai tukimateriaalina, josta poimitaan keskeisiä rakenteita, etsitään runkoa, pohjaa tai pohjatietoa opetukselle. Oppikirjat myös selkeyttävät tai auttavat kokonaisuuden hahmottamisessa joidenkin vastanneiden mielestä. Erään 4 vuotta työskennelleen opettajan sanoin ”Oppikirjat ovat opetuksen tuki ja turva”. Oppikirjoilla saatetaan myös täydentää opetusta tai niitä voidaan käyttää oheismateriaalina. Toisaalta eräs opettaja myös kritisoi:

Välillä tuntuu, että vaikeuttavat, koska opiskelijat "joutuvat" hankkimaan kirjoja, joita ei sitten kokonaan käsitellä opintojen aikana, koska kirjoissa on meidän ops:n kannalta "ylimääräistä" asiaa. Toisaalta kirja on jollain lailla helppo ja on todella, todella tärkeää, että opiskelijat oppivat lukemaan myös kirjoja ja nimenomaan etsimään tietoa kirjoista. "Fyysistä kirjaa" pitää osata kunnioittaa, vaikka verkko yms. tekisi kuinka tuloaan.

(Opettajana 2,5 v.)

Vastauksista voinee tulkita, että monet opettajat toivoisivat oppikirjoilta paljon ja käyttävät tai käyttäisivät hyviä oppikirjoja monenlaisia eri tarpeita tyydyttämään.

Kun opettajilta kysyttiin, millaista materiaalia itse käyttävät opetusta suunnitellessasi, vain 13 % vastasi käyttävänsä suomalaisia oppikirjoja. Mistä matkailun opettajat etsivät materiaalia tuntien suunnitteluun? Suosituin lähde on ammattilehdet (16 %), toiseksi nousee muu ammattikirjallisuus (14 %) ja oppikirjat jäävät siis vasta kolmannelle sijalle. Paljon käytetään myös työelämän (matkailualan työnantajien) laatimaa materiaalia (12 %) ja täydennyskoulutusluentoja, -kursseja yms. (11 %) sekä ammattikorkeakoulutasolle tarkoitettuja oppikirjoja (11 %). Noin 10 %:iin nousevat myös vaihtoehdot ”muuta lehtiä” ja ”kuvataallenteita (video, dvd yms.)”. Muista materiaaleista tärkeimmäksi nousee alan verkkomateriaali, jota jotkut opettajat tarkensivat esimerkein: Suomen ladun sivusto tai visitfinland.com. Myös tutkimukset ja tilastot mainitaan. Eräs 2,5 vuotta opettajana toiminut lisäsi: ”Voi sanoa, että käytän kaikkea materiaalia, mitä eteen sattuu.” Lisäksi yksi 2 vuotta opettajana toiminut mainitsee kollegoiden materiaalin. Kielitaitoisten opettajien on helppo käyttää vieraskielistä materiaalia: vastanneista yli puolet (40) mainitsee käyttäneensä myös ulkomaista materiaalia, josta suosituinta on ammattikirjallisuus ja lehdistö ja toiseksi suosituinta ulkomaiset alan oppikirjat. Moni mainitsee myös vieraskielisen verkkomateriaalin. Eräs ulkomailla opiskellut mainitsee myös omat opiskelumateriaalinsa. Suunnitteluun käytettävää materiaalia siis etsitään

hyvin monista eri lähteistä, eikä mikään niistä nouse hyvin selkeästi muita tärkeämmäksi.

3.3 Matkailualan opettajat opetusmateriaalia suunnittelemassa

Aikaa opettajilta opetuksen suunnitteluun heidän oman arvionsa mukaan kuluu keskimäärin noin 9,5 tuntia viikossa, mutta vastausten hajonta on erittäin suurta: 1-50 tuntia viikossa. Kun kysytään opetusmateriaalin laatimiseen kuluvaa aikaa, keskiarvo on noin 8 tuntia viikossa ja vastausten hajonta on 1-40 tuntia viikossa. Toisaalta opettajat arvioivat, että kaikesta opetuksen suunnitteluun kuluvasta ajasta opetusmateriaalin laatiminen vie yli 40 %, mutta siinäkin kirjo on suurta: 10 % - yli 90 %. Kun tarkastellaan niitä opettajia, joilta kuluu kaikkein eniten aikaa, 20 viikkotuntia tai enemmän, opetuksen suunnitteluun, hieman yllättävästi heidän keskimääräinen opetuskokemuksensa on 7,3 vuotta, mikä on vain reilun vuoden kaikkien vastanneiden opetuskokemusta vähemmän. Kun opettajat opettavat samaa opintojaksoa peräkkäisinä vuosina, vastausten perusteella he uusivat vuosittain keskimäärin 38 % laatimastaan opetusmateriaalista.

Kun opettajia pyydettiin kyselyssä muistamaan ja arvioimaan, paljonko opettajan uran alussa aikaa kului kaikkeen opetuksen suunnitteluun, keskiarvo nousi noin 16 viikkotuntiin. Opetusmateriaalin laatimiseen uran alussa muistettiin käytetyn samoin noin 16 viikkotuntia. Opettajat muistivat käyttäneensä opetusmateriaalin suunnitteluun keskimäärin lähes 70 % kaikesta opetuksen suunnitteluajasta – vastausten hajonta oli 30 % - yli 90 %.

Tuntimäärät ja prosenttiluvut eivät täsmää keskenään kummassakaan, nykytilanteen tai uran alun, ajankäyttöarviossa. Opettajat varmastikin hallitsevat prosenttien laskennan, joten syynä keskenään ristiriitaisiin arvioihin voi olla nopea ja huolimaton kysymysten lukeminen ja vastaaminen. Harva opettaja luultavasti pitää tarkkaa päiväkirjaa työajan käytöstä, joten luvut ovat vain suuntaa antavia. Niistä voi kuitenkin tehdä sen päätelmän, että aikaa opetuksen ja oppimateriaalin valmisteluun kuluu runsaasti, varsinkin opettajan uran alussa. Erityisesti uran alussa opetusmateriaalin suunnittelu vie suurimman osan opetuksen suunnitteluun kuluvasta ajasta, useimmilla vastanneista yli puolet. Silti myöhemminkin uralla materiaalia joutuu jatkuvasti päivittämään nopeasti kehittyvällä alalla.

Opettajat yleensä valitsevat ja laativat tarvittavan opetusmateriaalin opetustaan varten yksin (78 %) kyselyn perusteella. Joskus opettajat tekevät epävirallista yhteistyötä sen valinnassa (14 %), harvoin oppilaitos valitsee sen (4 %). Opetusmateriaalia laaditaan vain vähän yhteistyössä, yhteistyön määräksi annetaan keskimäärin arvosana 1,3: opettajista 24 % kokee opettajien välisen yhteistyön olemattomaksi (0) ja 58 % antaa sille

arvosanan 1 tai 2. Arvosanan 4 yhteistyön määrälle antaa vain 2 opettajaa, korkeinta arvosanaa 5 ei kukaan.

Tutkimuksessa kysyttiin myös työtovereiden suhtautumista opetusmateriaalin, esimerkiksi opetuskalvojen, jakamiseen työtovereille sekä omaa mielipidettä samasta asiasta. Työtovereiden suhtautumisen arvioiden hajonta oli suurta (0-5). Keskimäärin heidän suhtautumisensa sai arvosanan 2,9. Sen sijaan oma suhtautuminen itse laaditun materiaalin jakamiseen oli huomattavasti myönteisempi: hajonta 1-5 ja keskiarvo 4.

Kumpaankin kysymykseen vastattiin runsaasti, ne keräsivät vastaavasti 60 ja 59 vastausta ja vastaajat olivat lähes sanoja henkilöitä. Tästä herää kysymys, arvioidaanko muiden opettajan yhteistyöhalukkuus pienemmäksi kuin se todellisuudessa on? Suurin osa kyselyyn vastanneista opettajista nimittäin olisi halukkaita jakamaan laatimaansa opetusmateriaalia työtovereilleen.

Opettajilta myös kysyttiin syitä heidän omaan mahdolliseen haluttomuuteensa materiaalin jakamiseen. Vastauksista nousi esiin seuraava perustelu, hiukan eri sanoin kirjoitettuna:

Teen materiaalin yksin omalla ajallani, joten en halua muiden pääsevän sen helpommalla. Teen kuitenkin materiaalin aina valmiiksi sijaisilleni, jos olen pois.
(Opettajana 9 v.)

olen kokenut ettei kollegani, toinen heistä halua antaa mitään opetusmateriaaliaan toisille.
(Opettajana 9 v.)

kun on itse käyttänyt lukuisia tunteja materiaalin tekemiseen, ei sitä ihan helposti anna toiselle "ilmaiseksi". En itse koskaan pyydä tai ota muiden tekemiä materiaaleja
(Opettajana 8 v.)

muut eivät jaa materiaaliaan ollenkaan
(Opettajana 2 v.)

Miksi antaisin, jos minulle ei anneta????
(Opettajana 12 v.)

Jaan mielelläni kollegalle, joka puolestaan auttaa minua. Opetusmateriaalin laatiminen on kuitenkin aikaa vievää, materiaali on uudistettava vuosittain kohderyhmän mukaan ja saatettava ajan tasalle, joten olen itsekäs, enkä jaa kollegoille, joilta en saa vastapalvelusta.
(Opettajana 11 v.)

Vastavuoroisuus periaate. Jos saan muilta, on omanikin täysin käytettävissä.

(Opettajana 7 v.)

Mahdollisesti opettajien omat kielteiset kokemukset auttamisen yksipuolisuudesta ovat joillakin heistä vaikuttaneet kielteiseen näkemykseen materiaalin jakamisesta.

Toinen vastauksista esiin nouseva syy liittyy ilmeisesti opetusmateriaalin sopivuuteen omaan opetustyyliin:

Koen ettei opetusmateriaalistani ole hyötyä toisille opettajille

(Opettajana 9 v.)

omista tekeleistään ymmärtää parhaiten, toisen ajatusmaailmaan/logiikkaan ei ole helppo päästä sisälle

(Opettajana 8 v.).

Itse koen, että toisen tekemän materiaalin käyttämisessä on ongelmia, koska silloin kun itse tekee dioja ja lukee lähteitä, on myös sisällä tekstissä ihan eri tavalla kuin toisen tekemän tekstin suhteen on. En vain itse osaa käyttää toisen tekemää materiaalia juuri tästä syystä. Lisäksi, jokainen meistä on erilainen, yksi käyttää paljon sanoja (kuten minä), toinen käyttää kuvia, kolmas ääniä jne. Jos tekis yhdessä toisen kanssa, se voisi olla antoisampaa ja materiaali myös käyttökelpoisempaa.

(Opettajana 13 v.)

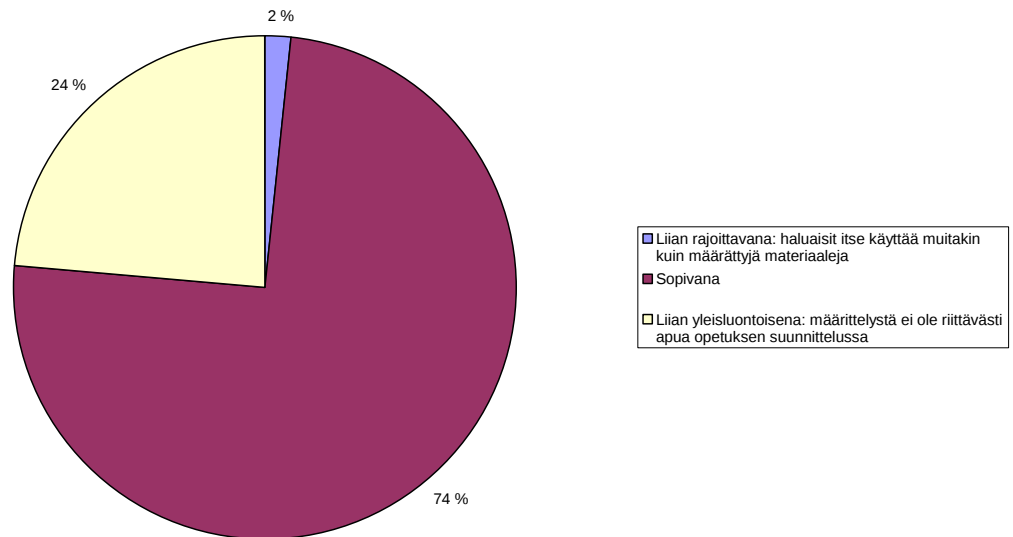
Kuten viimeinen edellä mainituista kommentteista pohtii, yhdessä tekeminen voisi olla myös opetukselle antoisaa, vaikka toisen tiiviiden tekstien yksin ymmärtäminen voi olla hankalaa.

Eräällä 25 vuotta työskennelleellä opettajalla taas on aivan toisenlainen tilanne: ”Olen ainoa opettaja, joka opettaa matkailupalvelujen toteuttamista - ei siis ole kenelle jakaa.” Osa oppilaitoksista on melko pieniä, joten kaikilla ei ole lähellä työtovereita, jotka opettavat juuri samoja opintokokonaisuuksia.

Eräs 11 vuotta opettajana toiminut vastaaja kuitenkin käänsi kysymyksen tilaisuudeksi tuoda oma positiivinen näkökulma esiin: ”Jaan mielelläni materiaalia helpottaakseni nuorien kollegoiden työpaineita. Halutessaan he saavat siitä vinkkejä omaan työhönsä ja voivat muokata sitä mieleisekseen. Koska itse olen joutunut kaiken itse tekemään ja opettelemaan, autan mielelläni muita. Muutoin uuden opettajan työtaakka tulee aivan kohtuuttomaksi.” Tämä opettaja on oivaltanut tiedon kumuloitumisen merkityksen ja vaikuttaa ihanteelliselta työhön ohjaajalta nuorelle opettajalle.

Opettajilta kysyttiin haastattelussa myös, miten he kokevat oman oppilaitoksen tavan ohjata opetusmateriaalin käyttöä. Vastaustulokset näkyvät taulukossa 3:

TAULUKKO 3 *Miten koet oppilaitoksesi tavan ohjata opetusmateriaalin käyttöä opintojaksoilla, joita opetat? (n = 59)*

Suurin osa opettajista on siis tyytyväisiä ohjaustapaan. Vain yhden 10 vuotta työskennelleen opettajan mielestä se on liian rajoittava. Kuitenkin lähes neljäsosan mielestä ohjaus on liian yleisluontoista. He kaipaisivat enemmän apua opetuksen suunnittelussa. Tämän neljäsosan opetuskokemuksen keskiarvo oli 7,9 vuotta, eli vain hieman koko otannan keski-ikää (8,9 vuotta) alhaisempi, ja hajontaakin opetuskokemuksessa oli vajaasta vuodesta yli kahteen vuosikymmeneen. Kyse ei siis ole vasta uraansa aloittelevista opettajista. Tämä vastaajien neljännes myös on hajallaan 11 oppilaitoksessa. He siis opettavat noin kolmasosassa otannan oppilaitoksista, joten kyse ei ole vain yksittäisistä oppilaitoksista, joissa opetusmateriaalien valinta jäisi täysin opettajien työksi.

Opettajilta kysyttiin myös, saivatko he riittävästi työhönohjausta ja apua opetuksessa käytettävän opetusmateriaalin suunnittelussa tullessaan viimeksi uuteen oppilaitokseen opettamaan. Vastausten keskiarvo oli 1,6. Hajontaa vastauksissa oli 0-5. Lähes kolmasosa opettajista antoi oppilaitokselleen arvosanan 0 tässä asiassa.

3.4 Sana on vapaa

Kyselytutkimuksen lopuksi opettajat saivat vapaasti kirjoittaa kokemuksistaan otsikolla ”SANA ON VAPAA! Haluatko tuoda esiin

muuta asioita, jotka liittyvät matkailualan oppikirjoihin, opetusmateriaaliin ja niiden vaikutukseen opettajan työhön?” Vastauksia kertyi peräti 30, eli huomattava määrä. Opettajat nostivat esiin hyvin monenlaisia kokemuksia ja haasteita matkailualan opettajan opetusmateriaalista. Vastaukset (ks. liite 4) ovat luokiteltavissa seuraaviin taulukon 4 käsitystyyppeihin:

TAULUKKO 4 Opettajien sana on vapaa -vastausten käsitystyyppit (n = 30)

KÄSITYSTYYPPI	n
1. Pitäisi saada enemmän valmista opetusmateriaalia.	3
2. Tarvittaisiin parempia oppikirjoja.	14
3. Toivottaisiin video-, dvd- ja sähköistä opetusmateriaalia	4
4. Erityispedagogiikan näkökulma.	3
5. Uudet OPS:t ovat haaste.	3
6. Opetusmateriaalin tekeminen ja päivittäminen vie paljon aikaa.	7
7. Raha-asiat.	3
8. Internetistä löytää helposti opetusmateriaalia.	1
9. Pitäisi saada opetusmateriaalipankki.	4

Muutama opettaja toivoi siis enemmän monipuolista valmista opetusmateriaalia ylipäänsä. Eräs 10 vuotta opettajana toiminut kirjoitti: ”Ammattiopistotasolle pitäisi saada enemmän matkailulle sopivaa valmista, etä- ja monimuoto-opetukseen sopivaa materiaalia.” Toisaalla eräs 4 vuotta opettanut sanoi asian näin: ”Olisi mukavaa saada valmista materiaalia, joka soveltuisi 2. asteelle, lyhyitä tietoiskuja, jotka johdattavat käytännön tekemiseen. Nykyopiskelijat eivät juuri lue oppikirjoja ja vanhojen kirjojen pohjalta on vaikea keksiä nykyaikaisia opetusmetodeja hyödyntäviä käytännön harjoituksia.”

Suunnilleen joka toinen vastaaja myös toivoi enemmän hyviä ja ajantasaisia oppikirjoja, esimerkiksi erään 8 vuotta opettaneen opettajan sanoin: ”Enemmän saisi olla kirjoja, nyt opettajan ajasta kuluu iso osa oman materiaalin tekemiseen. Hyvät tehtävät olisivat myös kovin tervetulleita.”. Kuten vastauksista käy ilmi, oppikirjoilta toivottiin myös pedagogista monipuolisuutta.

Muutama kyselyyn vastannut toivoi lisää myös valmista video- tai dvd- tai sähköisessä muodossa olevaa opetusmateriaalia, esimerkiksi 9 vuotta opettaneen sanoin: ”Toivoisin että osa materiaalista olisi dvd-aineistoa, se tuo aina vaihtelua ja saa ne ongelmaoppilaatkin edes hetkeksi kiinnostumaan!”.

Pari vastaajaa nosti esiin erityispedagogisen näkökulman opetusmateriaalissa. Eräs vajaan vuoden ammatillisena ohjaajana toiminut kirjoitti pitkälti tämän näkökulman esiin tuomista haasteista: ”[...] olen huomannut, että oppimateriaalin vaikea kielellinen hahmotettavuus hankaloittaa osalla oppimista ja vaikuttaa sitä kautta motivaatioon. Matkailualalle hakeutuu ainakin meidän oppilaitoksessamme useita maahanmuuttajia vuosittain. Huolimatta läpäistystä kielitestistä näiden opiskelijoiden mahdollisuudet kirjallisen opetusmateriaalin omaksumiseen ovat usein rajalliset. Tällöin materiaalissa käytetyn kielen ymmärrettävyys

korostuu. Heidän osaltaan vaikeudet ymmärtämisessä ovat lähinnä ammattiaineiden kohdalla sekä ruotsin kielessä. Tänä päivänä opiskelijoiden joukossa on myös muuten kielellisten-/oppimisvaikeuksien kanssa painivia entistä enemmän, joten hienot ja visualisoivat kielikuvat aiheuttavat monesti päänvaivaa oppimistilanteissa. Oppimateriaali saa toki olla mielekästä ja kieleltään lukemaan kutsuvaa, mutta [...] tarjolla ei ole riittävästi, esimerkiksi Suomesta matkailumaana tai hygieniosaamisesta kertovaa oppimateriaalia, joka vastaisi perusopetuksesta tulevien opiskelijoiden oppimis- ja hahmottamistasoa kielellisten valmiuksien puolesta. Monet käsitteet ovat vaikeasti selitettävissä opiskelijalle, jolla on hyvin vähän tai ei ollenkaan pohjatietoa kotimaastamme (näitä opiskelijoita löytyy syntyperäisistä suomalaisistakin). [...] kaipaisi rinnalle oppimateriaalia, joka olisi sovellettavissa edellä mainittuja ongelmia omaaville opiskelijoille. Opettajamme tekevät jo valtavat määrät töitä näiden opiskelijoiden eteen yrittämällä muokata materiaalejaan sopiviksi [...] Joskus kaipaisi esimerkiksi kuvallisia, yksinkertaistettuja kortteja, tai selkokielisiä vihkosia/DVD-materiaalia, joiden avulla esimerkiksi maamme matkailumaantietoa ja nähtävyyksiä voisi onnistuneemmin painaa mieleen jne.”

Uusi OPS on ollut haaste, minkä jotkut opettajat halusivat nostaa esiin. Eräs 16 vuotta opettanut olisi kaivannut myös lisäkoulutusta OPS:n avaamisesta: ”Oli ollut erittäin tarpeellista kouluttaa opettajia ennen kuin uudet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön, nyt sanottiin lukekaa se on siellä kansiossa> jokainen tekee mitä lystää ja katsoo parhaaksi.”

Opetusmateriaalin päivittämiseen menevä työ ja myös työaikalakysymykset ovat antaneet monille opettajille ajattelun aihetta. Varsinkin nuoret opettajat tekevät paljon työtä laatiessaan uutta opetusmateriaalia, kuten eräs 28 vuotta opettanut kirjoitti: ”Paljon on tehtävä itse täsmämateriaalia, se kannattaa muistaa. Ensimmäisenä keväänä laihtuin 7 kg, kun tein oppimateriaalia nuorena aloittelevana opettajana ilta- ja yökaudet.” – Vastausten perusteella opettajan työ siis saatetaan kokea fyysisestikin hyvin raskaana.

Myös raha-asiat nousivat esiin, mutta – ehkä yllättäen – lähinnä opiskelijoiden eivätkä opettajien raha-asiat. Lisäksi vastauksista kävi ilmi, että opettajat ovat osittain halukkaita maksamaan hyvää opetusmateriaalista.

Eräs 13 vuotta opettajana työskennellyt halusi nostaa esiin ilmeisesti verkosta löytämänsä hyvää opetusmateriaalia ja yleensäkin internetin käytön opetuksessa: ”Nykyään on kyllä helppoa esitellä tilastoihin pohjautuvaa matkailun nykytilaa, kun ainakin Lapin liiton sivuilla on matkailutilastollisia materiaaleja. Myös toimialaraportit ovat ok, tosin niitä tehdään joka toinen vuosi tai harvemmin, mutta kumminkin tehdään. [...] Meillä käytetäänkin internetiä ihan päivittäin opetuksessa ja opiskelijat ovatkin todella näppäriä tiedonhankinnassa. Tiedon analysointi- ja soveltamistaidot ovat sitten vähän huonommalla tolalla, mutta siksihän me opettajat olemme olemassa. Nykynuoret eivät enää opettele muistamaan

mitään asioita, vaan tuudittautuvat siihen ajatukseen, että kaikki on internetissä. Tätä internet-pedagogiikkaa en minä itsekään vielä oikein ymmärrä. Taidan vaatia opiskelijoilta liikaa, kun vaadin heitä muistamaan jotakin.”

Jotkut opettajat haaveilevat valtakunnallisesta materiaalipankista. Se voisi, opettajien sanoin, ensinnäkin säästää kaikkien aikaa. Se tarjoaisi myös tilaisuuden osaamisen jakamiseen ja materiaalin kehittämiseen yhdessä. Jos materiaalipankki olisi verkossa helposti kaikkien saatavilla, sen päivittäminen olisi helppoa ja sisältö pysyisi ajankohtaisena. Materiaalipankista haaveilevat opettajat ovat opettajina nuorehkoja – ilmeisestikin sukupolvea, joka on tottunut hyödyntämään verkkoa monin tavoin ja odottamaan siltä paljon.

Eniten kommentteja opettajat siis kirjoittivat matkailualan oppikirjoista, mihin heitä otsikointi ja edeltänyt kyselylomake varmasti osittain johdattelivat. Toiseksi eniten he nostivat esiin matkailualan opettajan työmäärää, jonka alan opetusmateriaalin puutteet ja nopea vanheneminen aiheuttavat. Vastaukset ovat kuitenkin luokiteltavissa edeltäneisiin yhdeksään eri kokonaisuuteen. Otannan opettajat nostivat esiin useita tärkeinä pitämiään seikkoja, vaikka useimpien viestien tiiviyydestä näkyi, että lomake on täytetty ja kommentit kirjoitettu nopeasti. Vastauksista nousi esiin myös suuri tulevaisuuden visio valtakunnallisesta verkkomateriaalipankista.

4 OPETUSMATERIAALIN HAASTEET

Selvitettäessä, miten matkailualan opettajat kokevat alansa nykyisen opetusmateriaalitalanteen, opettajat nostivat esiin monenlaisia haasteita ja ongelmia. Osa opettajista on myös miettinyt toteuttamiskelpoisia ratkaisuja ongelmiin, mutta yksittäisen opettajan on vaikea yksin toteuttaa niitä.

Opetushallinnon tutkinnon perusteiden mukaan kirjoitetut toisen asteen ammatillisten oppilaitosten matkailun perustutkinnon opetussuunnitelmat antavat yleensä opettajille hyvin vähän ohjeistusta, millaista ja varsinkin mitä opetusmateriaalia heidän olisi opetuksessaan käytettävä. Tämän vuoksi opettajat etsivät ja valitsevat opetusmateriaalin useimmiten itse. Suurin osa kyselyyn osallistuneista matkailuaineiden opettajista on sopeutunut tilanteeseen ja pitää asiointilaa itselleen sopivana. Kuitenkin noin neljäsosa opettajista, monesta eri oppilaitoksesta, pitää käytäntöä liian yleisluontoisena. Oppilaitosten tulisi ehkä harkita, olisiko opettajien ohjeistusta syytä tarkentaa jonkin verran. Kun vain yksi haastateltu kyselyssä oli sitä mieltä, että tilanne tällä hetkellä on liian rajoittava, suurta vaaraa opettajien liiallisesta ohjeistamisesta tuskin on.

Uuden OPS:n vaihtuminen hiljattain lisäsi opettajien työtä. Kyselytutkimuksessa nousi esiin, että oppilaitoksilta toivottiin osittain enemmän ohjausta uuden OPS:n soveltamiseen. Tässä olisi kehittämismahdollisuus oppilaitoksille OPS:n vaihtuessa. Joko esimiestaso voisi antaa tarkempia ohjeita siitä tai OPS voitaisiin vaikkapa esimiehen johdolla avata yhdessä opettajien kesken, jotta se selkiytyisi nopeasti ja samansisältöisenä kaikille.

Oppilaitokset ovat tulkinneet lakeja ja määräyksiä siitä, miten matkailun perustutkinnon opetussuunnitelma tulisi kirjoittaa, erilaisilla tavoilla. OPS:ien rakenteessa onkin hyvin poikkeavia käytäntöjä opetuksen säätelyssä ja ohjaamisessa. Verbit ”säätlee ja ohjaa” on avattu eri tavoin eri oppilaitoksissa: osa oppilaitoksista keskittyy OPS:ssa lähinnä opiskelija-arviointiin, osa avaa melko tarkasti myös opetusmenetelmiään ja opetusmateriaalejaan. Joihinkin OPS:eihin on sisällytetty jopa tarkkoja opetusmateriaaliluetteloja. Joissain niistä mainitaan erillinen liite tai muu dokumentti, josta opetusmateriaalia löytyy.

Oppilaitoksilla on myös erilaisia käytäntöjä OPS:ien julkaisemisessa. Vaikka opetussuunnitelmat on suunnattu ensisijaisesti oppilaitosten opettajille ja opiskelijoille, moni oppilaitos julkaisee OPS:t verkkosivuillaan, josta kuka tahansa voi ne käydä lukemassa. Tämä auttaa esimerkiksi sopivaa opiskelupaikkaa etsiviä henkilöitä. Moni oppilaitos ei kuitenkaan julkaise OPS:ejaan, vaan ne joutuu tarvittaessa erikseen oppilaitoksesta pyytämään. Nykyaikana kaikki OPS:t olisi yksinkertaista liittää oppilaitosten verkkosivuille antamaan lisätietoa kustakin koulutusohjelmasta. Tämä ei edes vaatisi juuri lainkaan lisäresursseja oppilaitoksilta. Tällöin oppilaitokset myös välttyisivät asiakirjan

lähettämisen vaivalta, jos joku sitä pyytää. Julkaiseminen myös mahdollistaisi sen, että oppilaitoksetkin pystyisivät helposti vertaamaan eri oppilaitosten OPS:eja ja kehittämään omia OPS:ejaan jatkossa.

Tässä opinnäytetyössä OPS:eja on tarkasteltu vain hyvin rajatuilta osin ja keskitytty mahdolliseen ohjeistukseen joka liittyy opetusmateriaaleihin. OPS:ien eroissa olisi kuitenkin aihetta laajempaankin tutkimukseen.

Matkailualan opettajille suunnatussa kyselytutkimuksessa nousi selvästi esiin kattavan, ajantasaisen valmiin opetusmateriaalin puute sekä se työ, jota opettajat joutuvat tekemään opetusmateriaalia etsiessään ja valmistellessaan. Opettajat arvioivat käyttävänsä pelkän opetusmateriaalin valmisteluun viikoittain 1-40 tuntia, keskimäärin noin 8 tuntia. He arvioivat opetusmateriaalin valmistelun vievän kaikesta opetuksen suunnittelusta 10 % - yli 90 %, keskimäärin noin 40 %. Opettajan uran alussa arvioitiin opetusmateriaalin suunnittelun vieneen kaikesta suunnitteluajasta keskimäärin noin kaksi kolmasosaa. Jos valmista materiaalia olisi enemmän, varsinkin nuoret opettajat voisivat käyttää aikansa johonkin muuhun hyödyllisempään, vaikkapa opetusmenetelmien suunnitteluun, sen sijaan, että he itse kokoaisivat ja päivittäisivät asiasisältöä opetustaan varten.

Saattaisi olla mielenkiintoista myös tehdä vertaileva tutkimus siitä, kuinka paljon eri ammattialoilla ammatillisten aineiden opettajat käyttävät aikaa opetusmateriaalin valmistamiseen. Jotkut kyselyyn vastanneista opettajista toivat itse esiin sen, että he uskovat matkailualan opettajien työn juuri tässä suhteessa eroavan monista muista opettajista. Syinä siihen pidettiin opetusmateriaalitalanteen tasoa ja alan nopeaa kehitystä. Samantapaisia ongelmia löytynee kuitenkin muiltakin aloilta.

Matkailualan oppikirjat saivat opettajilta kaiken kaikkiaan melko alhaisia arvosanoja. Opettajien niille antamat erilaiset arviot olivat 2,2–2,4 näkökulmasta riippuen. Kun opettajia pyydettiin arvioimaan jotain tiettyä OPS:n osaa ja sen opetusmateriaalia, oppikirja sai arvosanan 2,5. Kirjat kattoivat OPS:n puutteellisesti tai olivat osittain vanhentuneita. Opettajat joutuivatkin tuomaan oppitunnille huomattavan paljon aineistoa kirjan ulkopuolelta.

Ilmeisesti oppikirjojen puutteiden vuoksi eri opetusmateriaalien käytön arviossa oppikirjat jäivät vasta sijalle 7. Kaikkein yleisin opetusmateriaali matkailualan opettajilla kyselyn mukaan on itse laadittu kirjallinen materiaali (PowerPoint- tai piirtoheitin kalvot tms.). Ilmeisesti omilla kalvoilla opettajat täydentävät oppikirjojen puutteita tai osittain korvaavat ne. Vaikka opettajat suurelta osin ovatkin learning by doing -oppimiskäsityksen kannattajia ja vaikka he eivät arvioi käyttävänsä luento-opetusta kovin paljon, kalvojen käyttö opetuksessa näyttäisi olevan runsasta. Kalvojen kirjoittaminen varmasti viekin paljon opettajien ajasta.

Oppikirjojen puutteet ovat siis hyvin selkeitä alalla, ja monet opettajat toivoisivat kirjoja lisää. Monet heistä kuitenkin myöntävät, että ala

kehittyy hyvin nopeasti, ja kirjat samalla vanhenevat. Oppikirjoista silti etsitään opetukseen perustietoja ja opetuksen runkoa, jonka varaan omaa lisätietämystä ja osaamista rakennetaan. Oppikirjoilta toivottaisiin myös tuoreempia pedagogisia näkemyksiä, jotta niitä voisi helpommin käyttää uudenaikaisten opetusmenetelmien kanssa. Oppimistehtävyyppiset teokset, olivat ne sitten paperikirjoja tai sähköisiä materiaaleja eri muodoissa, kuluisivat varmaan monen opettajan käytössä. Kirjoilta ja oppimateriaaleilta toivottiin myös paremmin suunniteltua kohdistamista juuri ammattioppilaitostasolle ja sitä, että ne ottaisivat huomioon myös ne opiskelijat, jotka eivät mielellänsä lue kirjoja ja joiden suomenkielen taidossa on puutteita, oli opiskelija sitten suomalainen tai vieraskielinen.

Opettajat pyrkivätkin käyttämään vaihtelevia opetusmenetelmiä, vaikka ilmeisesti opetuskalvot vievät kohtalaisen osan opetusajasta. Jotkut opettajat ovat kehittäneet hyvin luoviakin opetusmenetelmiä, jopa pelejä. Kuten eräät opettajat itsekkin ovat todenneet, opetusmateriaalin yhdessä tekeminen voisi sekä antaa opettajille itselleen että tuottaa hyvää tulosta.

Hyvin harva toisen asteen matkailualan opettaja on itse julkaissut opetusmateriaalia, vaikka jotkut ovat sitä harkinneetkin. Opettajakunnan yhteinen etu tietenkin olisi, että kokeneet opettajat julkaisisivat enemmän opetusmateriaalia. Miten tämä potentiaali saataisiin esiin? – Siinä olisi haastetta matkailualan opetuksen kehittäjille. Osa opetusmateriaalista, kuten edellä mainitut pelit, saattaisivat lähes sellaisenaan olla julkaisukelpoisia. – Miten menetelmiä kehittäviä opettajia voisi rohkaista julkaisemaan niitä ja palkita niistä? Moni opettaja, joka itse ei ehkä ole aivan niin luova, että vaikkapa pelejä suunnittelisi, voisi hyvin mielellään käyttää valmista materiaalia ja tuoda sillä vaihtelua opetukseensa.

Jotkut matkailualan opettajat haaveilevat yhteisestä materiaalipankista, vaikkapa verkossa, joka säästäisi kaikkien aikaa. Nykytekniikalla tämä ajatus olisi helposti toteutettavissa. Alan opetuksen kehittäjien tarvitsisi vain ratkaista tekniset seikat ja materiaalipankin rahoitus. Osa opettajista jakaa mielellänsä opetusmateriaaliaan työtovereilleen, mutta pieni osa suhtautuu siihen hyvin skeptisesti. Mikäli materiaalipankkiin opetusmateriaaliaan luovuttavat saisivat korvauksen työstään, negatiivisetkin asenteet voisivat muuttua myönteisimmiksi. Yhteisessä materiaalipankissa voisi tapahtua myös tiedon kumuloitumista, kuten vaikkapa Wikipediassa. Materiaalipankissa tietoa olisi myös helppo pitää ajan tasalla ja sen kieliasua yms. olisi helppo muokata erityispedagogisesta näkökulmasta. Opetusmateriaalin helppo saatavuus tukisi ensinnäkin opettajien työtä ja sallisi heidän käyttää aikaansa enemmän vaikka opiskelijoiden ohjaamiseen. Toisekseen se voisi hyödyttää opiskelijoita, jotka saisivat täten ehkä entistä laadukkaampaa oppimateriaalia ja tasokkaampaa ja vaihtelevampaa opetusta.

Opetushallitus on viime vuosina koonnut verkkoon myös ammattikoulutukseen suunnattua verkkomateriaalia. Opettajan verkkopalvelu -sivustolla on kuitenkin toistaiseksi erittäin vähän matkailualan materiaalia. Vuonna 2006 Opetushallitus julkaisi verkko-

oppimateriaalin laatukriteerit, jotka se ryhmitteli neljään eri kategoriaan: pedagoginen laatu, käytettävyys, esteettömyys ja tuotannon laatu. Verkko-oppimateriaalin laatukriteereitä siis on kehitetty, mutta oppimateriaalia matkailualan perustutkintoa varten hanke ei ole lisännyt juuri lainkaan. (Opetushallitus 2011c.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Toisen asteen ammattioppilaitosten matkailualan perustutkinnon opetussuunnitelmien vertailu toi esiin yllättävänkin suuria eroja siinä, miten oppilaitokset ovat tulkinneet Opetushallituksen tutkinnon perusteita ja kuinka paljon ne ovat avanneet niitä. Jotkin oppilaitokset OPS:llaan säätelevät ja ohjaavat koulutusta hyvinkin konkreettisesti ohjeistaen opettajia melko tarkasti opetusmenetelmien ja opetusmateriaalien käytössä. Valtaosa oppilaitoksista ei kuitenkaan tähän ole ryhtynyt. Ne antavat opettajille hyvin suuren vapauden ja vastuun OPS:n tulkinnassa ja opetusmateriaalin valinnassa.

Opetussuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja. Ajan hengen ja sekä yleisen että mahdollisesti oppilaitosten omankin edun mukaista olisi, että kaikki oppilaitokset näin 2000-luvulla julkaisisivat OPS:t avoimilla verkkosivuillaan. Tämä saattaisi edistää OPS:ien laatimiskäytäntöjen kehittämistä.

Valtaosa opettajista toteutetun kyselytutkimuksen perusteella on tyytyväisiä oppilaitoksessaan vallitsevaan käytäntöön ohjeistaa tai olla ohjeistamatta opetusmateriaalin käyttöä. Kuitenkin noin neljäsosa opettajista toivoisi oppilaitokselta tarkempaa ohjeistusta opetusmateriaalin suhteen. Tässä olisi aihe, jota oppilaitosten esimiehet voisivat pohtia: miten ohjeistusta voisi lisätä kuitenkin säilyttäen opettajilla riittävän suuren vapauden erilaisten opetusmateriaalien valinnassa oman opetustyylin mukaisesti. Myös uusien opettajien perehdyttäminen alan opetusmateriaaliin on selvä haaste oppilaitoksissa.

Kyselytutkimuksen perusteella opettajat eivät ole kovin tyytyväisiä nykyiseen toisen asteen matkailualan opetusmateriaalitalanteeseen. Oppikirjat saavat keskimäärin vain arvosanan tyydyttävä. Ne keskimäärin eivät kata uutta OPS:a tarpeeksi hyvin ja saattavat olla osittain vanhentuneita. Myös niiden pedagogisessa näkemyksessä on monesti kehittämisen varaa, sillä opettajien oppimiskäsitys on useimmiten joko tekemällä oppiminen (learning by doing) tai konstruktivistinen oppimiskäsitys.

Oppikirjojen ongelmien vuoksi opettajat joutuvat kirjoittamaan hyvin paljon PowerPoint-kalvoja tai vastaavia, joilla oppikirjojen puutteita korvataan. Taustamateriaalin etsiminen ja kirjoitustyö vie opettajien työajasta melko suuren osan. Varsinkin vasta-aloittaneet opettajat saattavat kokea tämän hyvin rankkana. Alan nopea kehitys myös koetaan opettajien keskuudessa haasteena, kun opetusmateriaalia päivitetään vuosittain ja jopa opetuksen aikana. Matkailualan opettajat vertailevatkin joskus asemaansa muiden ehkä hitaammin muuttuvien ammattialojen opettajiin, jotka saattavat tässä suhteessa päästä helpommalla.

Vanhahtavien oppikirjojen käyttäminen postmodernissa opetuksessa nuorten opiskelijoiden kanssa voi olla haastavaa opettajille. Opettajat

käyttävätkin oppikirjoja matkailualan opetuksessa melko vähän. Niiden edelle nousevat monet muut materiaalit: lehdistö, verkkomateriaali yms. Opettajat kaipaisivatkin uudenlaista opetusmateriaalia: joko kirjan muotoon tai muussa muodossa olevaa monipuolista, eri opetusmenetelmiin sopivaa aineistoa, valmiita oppimistehtäviä ja muuta nykyaikaisiin oppimiskäsityksiin pohjautuvaa materiaalia.

Opettajilla, varsinkin kokeneilla opettajilla, on paljon itse laatimaansa opetusmateriaalia. Joissakin oppilaitoksissa yhteistyö opetusmateriaalin suhteen opettajien kesken toimii hyvin. Joissakin se ilmeisesti toimii vain parhaimpien työtovereiden välillä, mutta muiden kanssa ei. Kaikilla opettajilla ei ole työtovereita, joiden kanssa yhteistyötä voisi tehdä. Useimmat opettajat kuitenkin suhtautuvat myönteisesti jopa itse tehdyn opetusmateriaalinsa jakamiseen. Joillakin on havaittavissa hyvin skeptistä asennoitumista. Opetusmateriaalin jakamisessa ja yhdessä tekemisessä olisi runsaasti kehittämis- ja kehittymismahdollisuuksia, sillä monet opettajat ymmärtävät, että yhteistyö voisi helpottaa itse kunkin työtaakkaa. Oppilaitosten esimiestason kannattaisi ehkä miettiä, miten yhteistyön voisi organisoida oppilaitosten sisällä ja myös niiden välillä sekä – ennen kaikkea – miten kielteisestikin yhteistyöhön asennoituvat opettajat saisi siihen mukaan erilaisilla kannustimilla.

Jotkut opettajat myös haaveilevat valtakunnallisesta opetusmateriaalipankista, joka voisi toimia vaikkapa verkossa. Sellainen vapauttaisi opettajien resursseja opetuskalvojen kirjoittamisesta ja päivittämisestä muihin tehtäviin. Näin varsinkin nuorten opettajien työtaakka pysyisi kohtuullisempana kuin nykyään. Opetusmateriaalipankkeja olisi helppo luoda oppilaitosten sisällä. Valtakunnallinen materiaalipankki olisi kuitenkin ehkä kaikkein hyödyllisin ratkaisu alan koulutuksen kokonaisuutta ajatellen. Olisiko Opetushallitus paras taho sitä organisoimaan vai voisiko jokin muu taho, esim. kustantamo tai alan opettajien oma verkosto olla tehokkaampi? – Siinä pohdittavaa aiheesta kiinnostuneille tahoille. Matkailualan opettajien kyselytutkimuksen perusteella haasteeksi valtakunnallisen opetusmateriaalipankin kokoamisessa voivat nousta opettajien asenteet. Mikäli tekijänoikeus- ja korvauskysymykset kuitenkin saataisiin ratkaistua tyydyttävällä tavalla, materiaalipankissa olisi valtavasti kehityspotentiaalia. Se voisi hyödyttää niin yksittäistä työtaakansa alla kamppailevaa opettajaa, koko alaa yleensäkin kuin tietenkin opiskelijoita.

Koska hyvän opetusmateriaalin puute tuskin on yksin matkailualan ominaisuus, opetusmateriaalipankeista voisi olla hyötyä laajemmaltikin ammattikoulutuksessa. Aihepiirissä riittäisi tutkittavaa muidenkin alojen opetuksessa.

Valittu tutkimusaihe osoittautui ennalta arvioitua ajankohtaisemmaksi. Kyselytutkimuksen vastausprosentti nousi huomattavan korkeaksi, mikä edisti opinnäytetyön tekemistä ja toi esiin runsaasti erilaisia kokemuksia matkailualan opettajakunnasta. Opettajat ovat selvästi pohtineet opetusmateriaalitalannetta ja sen tuomia haasteita ja ongelmia. Halua ja

potentiaalia kaikkia opettajia hyödyttävien ongelmaratkaisujen ja uusien käytäntöjen löytämiseen opettajakunnassa varmasti on.

LÄHTEET

Lait, asetukset ja määräykset:

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630> . (Luettu 11.11.2011).

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621> . (Luettu 11.11.2011).

Opetushallitus 2009. Matkailualan perustutkinto 2009. Matkailupalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailupalvelujen tuottaja. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailuvirkailija. Ammatillisen tutkinnon perusteet.

http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/49425_matkailualan_perustutkinto_2009.pdf . (Luettu 11.11.2011).

Opetushallitus 2011a. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet . (Luettu 11.11.2011).

Oppilaitosten opetussuunnitelmat:

Edupoli (vuosiluku puuttuu), Matkailualan perustutkintoon valmistavan koulutuksen opetussuunnitelma. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 3.10.2011.

Etelä-Kymenlaakson ammattioppilaitos 2009. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, matkailuvirkailija. 2009. 22.4.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 30.9.2011.

Siika-Pyhäjokialueen koulutuskuntayhtymä 2011. Haapaveden ammattiopisto, Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen tuottaja. Tutkintokohtainen osa. Luonnos. 3.5.2011. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.10.2011.

Helmi Liiketalousopisto (vuosiluku puuttuu). Urahelmen valinta: Matkailualan perustutkinto työn ohessa ilt- ja monimuoto-opintoina, näyttötutkintomuotoisena: Matkailupalvelujen myynti ja tietopalvelut. Ammatillisen perustutkinnon perusteet v. 2011 & sen jälkeen aloittaneille. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 4.10.2011.

Helsingin palvelualojen oppilaitos 2009. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavan matkailualan perustutkinnon

opetussuunnitelma. 1.8.2009. Päivitetty 15.6.2011. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.10.2011.

Hämeen ammatti-instituutti (vuosiluku puuttuu). Opetussuunnitelmat: https://soleops.hamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_Etusivu/tab/tab/sea?ryhmytyyp=5&organisaatio=1463502&stack=push . (Luettu 11.11.2011).

Hämeen ammatti-instituutti (2011). Toteutussuunnitelma, Matkailupalvelujen koulutusohjelma. https://soleops.hamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opetta_p_id=5527802&stack=push . (Luettu 11.11.2011).

Jyväskylän ammattiopisto ja Jämsän ammattiopisto 2010. Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien yhteinen osa. Vahvistettu 2.1.2010: <http://www.jao.fi/files/20060824095159.pdf>. (Luettu 11.11.2011).

Jyväskylän ammattiopisto & Jämsän ammattiopisto 2011. Opetussuunnitelma 2009. Tutkintokohtainen osa. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen koulutusohjelma. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma. Vahvistettu 27.6.2011. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 29.9.2011.

Jyväskylän ammattiopisto ja Jämsän ammattiopisto (vuosiluku puuttuu). Matkailualan opetussuunnitelman liite. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 12.10.2011.

Kainuun ammattiopisto (vuosiluku puuttuu). Uudet opsit, lukusuunnitelmat ja kuvaukset aineista. Oppilaitoksen kirje muistitikkuineen tutkijalle. (Luettu 11.11.2011).

Kalajoen ammattiopisto 2010. Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä (KAM), Matkailualan perustutkinto, Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa. Hyväksytty 17.5.2010. <http://www.kam.fi/docs/opsit/Matkailualan%20perustutkinto%202010.pdf> . (Luettu 11.11.2011).

Keuda: Keski-Uudenmaan ammattiopisto 2009. Opetussuunnitelma, Matkailualan perustutkinto. Oph:n määräys Dnro 21/011/2009. http://www.keuda.fi/files/attachments/kuntayhtyma/opetussuunnitelmat/matkailualan_perustutkinto.pdf . (Luettu 11.11.2011).

KSAO, Kouvolan seudun ammattiopisto 2009. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma. Matkailuvirkailija. 2009. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 4.11.2011.

Lapin matkailuopisto (vuosiluku puuttuu). Matkailualan perustutkinto, tutkinnon osat: <http://laomatkailu.wikispaces.com/>. (Luettu 11.11.2011).

Ammattiopisto Lappia 2010. Matkailun perustutkinto. Matkailupalvelujen koulutusohjelma. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma. Kemi – Tornio 2009. Hyväksytty 19.8.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 30.9.2011.

Luksia (vuosiluku puuttuu). Matkailualan perustutkinto, Matkailualan myynnin ja tietopalveluiden koulutusohjelma. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 29.9.2011.

Omnia 2008. Matkailualan perustutkinto, Matkailun myynti- ja neuvontapalvelujen koulutusohjelma, Matkailuvirkailija. Päivitetty 1.8.2008.

<http://www.omnia.fi/dman/Document.phx?documentId=nl01509152414124&cmd=download>. (Luettu 11.11.2011).

Omnia 2010. Opetussuunnitelman yhteinen osa. 15.6.2010: http://www.omnia.fi/dman/Document.phx?documentId=dp17210101754830&cmd=download#_Toc263715235. (Luettu 11.11.2011).

Oulun seudun ammattiopisto (OSAO) 2009. Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa, Matkailualan perustutkinto. Hyväksytty 17.8.2009. <http://www.osao.fi/file.php?2087>. (Luettu 11.11.2011).

Oulun seudun ammattiopisto (OSAO) 2011. Opetussuunnitelman yhteinen osa. Ammattiopiston lautakunta 19.4.2011. http://83.150.127.62/erez/fsi/fsi.swf?&pages_dir=*7ChiHywKkHvh%2C99pP5Cjk/3mxVZjNOE6GSheYViVhW0mb/bz7XkIYLBjLkHCJypt%2CB0xuzkxwKaS.ABUscCcBnRhPk0pfYWk5XzXE3B9U7UUV06b/rkI24tm%2CGAs%3D&cfg=pages_presets/ss_magnet_fin_2click.fsi&pages_BendEffectIntensity=15&Language=finnish&plugins=resize,stickynotes. (Luettu 11.11.2011).

Pirkanmaan Koulutuskonserni-Kuntayhtymä, Pirko 2011. Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa. Matkailualan perustutkinto. Vahvistettu 30.5.2011. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 17.10.2011.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä 2009. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa. Matkailualan perustutkinto 120 ov. Matkailupalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailupalvelujen tuottaja. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma/osaamisala, Matkailuvirkailija. Hyväksytty 13/08/2009. <http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/hallinto/ops/tutkintokohtaisetops.htx.i610.pdf>. (Luettu 11.11.2011).

Porvoon ammattiopisto 2010a. Arviointisuunnitelma. Tutkinon osa: Matkailualan asiakaspalvelu 20 ov. Ammattiosaamisen näyttötoimikunta 27.1.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.11.2011.

Porvoon ammattiopisto 2010b. Arviointisuunnitelma. Tutkinnon osa: Matkailupalvelun koulutusohjelman, matkailupalvelujen toteuttaminen 30 ov. Ammattiosaamisen näyttötoimikunta 22.4.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.11.2011.

Porvoon ammattiopisto 2010c. Arviointisuunnitelma. Tutkinnon osa: Myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelman matkailupalvelujen myynti ja neuvonta 30 ov. Ammattiosaamisen näyttötoimikunta 22.4.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.11.2011.

Porvoon ammattiopisto 2010d. Opetussuunnitelman yhteinen osa. Porvoon ammattiopiston opetussuunnitelmien yhteinen osa perustutkintoon johtavassa koulutuksessa. Yhtymähallitus 9.11.2010. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.11.2011.

Saamelaisalueen koulutuskeskus 2011. Matkailualan perustutkinto 120 ov, Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa 2011. Saamelaisalueen koulutuskeskus.

http://www.sogsakk.fi/hotel/Koulutus/Opetussuunnitelmat/2011/Matkailu_ops_2011.pdf. (Luettu 11.11.2011).

Salpaus: Koulutuskeskus Salpaus 2009. Matkailuala. Opetussuunnitelma, 120 ov. Matkailualan perustutkinto. Salpauksen ammattiosaamisen toimikunta 14.9.2009.

http://opetussuunnitelma.salpaus.fi/ops2010/nettiversiot/matkailuala_yhdistetty.PDF . (Luettu 11.11.2011).

Savon ammatti- ja aikuisopisto 2010. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen koulutusohjelma / osaamisala, matkailupalvelujen tuottaja. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma / osaamisala, matkailuvirkailija. Hyväksytty 12.10.2010. <http://www.sakky.fi/index.asp?link=2276&menupath=244> . (Luettu 11.11.2011).

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto: Sami 2009. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen tuottaja. Matkailuvirkailija. Opetussuunnitelma ja järjestämissuunnitelma. Voimassa 1.8.2009 . <http://www.samiedu.fi/uploads/Opetussuunnitelmat/matkailualan%20pt%20ops.pdf> . (Luettu 11.11.2011).

Koulutuskeskus Sedu, Lapua 2009. Opetussuunnitelma 2009. Matkailualan perustutkinto, matkailupalvelujen tuottaja. Matkailupalvelujen koulutusohjelma. Hyväksytty Sedun johtoryhmässä 3.11.2009. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 10.10.2011.

Suomen nuoriso-opisto 2011. Suomen Nuoriso-opiston opetussuunnitelma Oppia ikä kaikki. Päivitys 1.8.2011. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 10.10.2011.

Koulutuskeskus Tavastia (ei vuosilukua). Oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 11.10.2011.

TTS (ei vuosilukua). Matkailualan perustutkinto. Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen oppilaitoskohtainen toteutussuunnitelma. Matkailupalvelujen tuottaja. Oppilaitoksen sähköposti tutkijalle 30.9.2011.

Turun ammatti-instituutti 2009. Matkailualan perustutkinto. Matkailupalvelujen myynnin ja tietopalvelujen koulutusohjelma, matkailuvirkailija. Turun ammatti-instituutti, Kauppa ja ravitsemuspalvelut 2009.
<http://www.turkuai.fi/public/download.aspx?ID=85413&GUID=2b66ee4e-40ce-4624-b8d2-6078a2bf8260> . (Luettu 11.11.2011).

Vantaan ammattiopisto Varia 2009a. Matkailualan perustutkinto. Opetussuunnitelma. Matkailun asiakaspalvelu, 20 ov. Ammatillisen koulutuksen jaosto 26.5.2009.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/31638_Matkailun_asiakaspalvelu_20_ov.pdf . (Luettu 11.11.2011).

Vantaan ammattiopisto Varia 2009b. Matkailualan perustutkinto. Opetussuunnitelma. Matkailu- ja matkatoimistopalvelut, 10 ov. Ammatillisen koulutuksen jaosto 26.5.2009.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/31639_Matkailu-ja_matkatoimistopalvelut_10_ov.pdf . (Luettu 11.11.2011).

Muut lähteet ja kirjallisuus

Heikkilä, Tarja 2001. Tilastollinen tutkimus. Edita.

Opetushallitus 2011b. Koulutusnetti. www.koulutusnetti.fi . (Luettu 11.11.2011).

Opetushallitus 2011c. Edu.fi. Opettajan verkkopalvelu. <http://www.edu.fi>. Sivut:
http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/ammattikoulutus?sort=c2-subjectarea&order=asc#top ja
http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/verkkomateriaalin_laatu. (Luettu 11.11.2011).

LIITE 1: KYSELYTUTKIMUKSEEN LUVAN MYÖNTÄNEET TOISEN ASTEEN
AMMATILLISET OPPILAITOKSET

Edupoli
Etelä-Kymenlaakson ammattioppilaitos (Ekami)
Helmi Liiketalousopisto
Helsingin palvelualojen oppilaitos
Hämeen ammatti-instituutti
Jyväskylän ammattiopisto
Jämsän ammattiopisto
Kainuun ammattiopisto
Kalajoen ammattiopisto
Keuda: Keski-Uudenmaan ammattiopisto
KSAO Kouvolan seudun ammattiopisto
Lapin matkailuopisto
Lappia
Luksia
Omnia
Oulun seudun ammattiopisto (OSAO)
Pirkanmaan ammattiopisto
Porvoon ammattiopisto (Amisto)
Saamelaisalueen koulutuskeskus
Salpaus
Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto (Sami)
Sataedu
Savon ammatti- ja aikuisopisto
Sedu, Lapua
Suomen nuoriso-opisto
Tavastia
TTS
Turun ammatti-instituutti
Varia
Winnova

LIITE 2: KYSELYLOMAKE. MITEN SUOMALAISET MATKAILUALAN OPETTAJAT KOKEVAT MATKAILUALAN OPETUSMATERIAALIN?

Koulutus

1. Yleissivistävä koulutus: Peruskoulu tai vastaava / Ylioppilas
2. Ammatillinen koulutus: Ammattikoulu tai vastaava / AMK tai opistotaso / Maisteri / Lisensiaatti tai tohtori
3. Opettajankoulutus: Muodollisesti pätevä / Opiskelen opettajan pätevyyttä parhaillaan / Ei vielä muodollista pätevyyttä
4. Oletko opiskellut myös ulkomailla? Kyllä / ei
5. Jos olet opiskellut myös ulkomailla, opiskelitko siellä: kokonaisen matkailualan tutkinnon / ei-tutkintoon johtavaa matkailualan koulutusta / muita opintoja?
6. Kuinka monella vieraalla kielellä kielitaitosi riittää alan ammattikirjallisuuden seuraamiseen?

Työkokemus

7. Montako vuotta teit matkailualan töitä ennen opettajan uran aloittamista?
8. Montako vuotta olet toiminut pää- tai sivutoimisesti matkailualan opettajana?
9. Kuinka monessa matkailualan oppilaitoksessa olet työskennellyt urasi aikana?
10. Missä oppilaitoksessa työskentelet nykyään?
11. Oletko matkailun opettajana tällä hetkellä: päätoiminen / osa-aikainen?
12. Oletko ollut työelämäjaksoilla opettajan urasi aikana? Kyllä / ei
13. Jos opetat vain sivutoimisesti, teetkö päätoimisesti matkailualan töitä? Kyllä / ei
14. Opetatko nykyään pääasiassa: peruskoulupohjaisia opiskelijoita / lukiopohjaisia opiskelijoita?
15. Opetatko nykyään pääasiassa: nuorisoasteen opiskelijoita / aikuisopiskelijoita?
16. Opetatko nykyään pääasiassa: luokkahuoneolosuhteissa / verkko-opetuksessa / työssäoppijoita työssäoppimispaikoissa / muualla, missä?

Varsinaiset Tutkimuskysymykset, osa I/III: Ole hyvä ja **VALITSE** 1. kysymyksessä 1 OPS:n osa tai opintojakso , jota itse opetat, ja käsittele tässä tutkimuksen osassa juuri sitä!

17. Mitä opettamaasi OPS:n osaa tai opintokokonaisuutta haluat käsitellä tässä tutkimuksen osassa?

Matkailun asiakaspalvelu (tai osa siitä)

Matkailupalvelujen toteuttaminen (tai osa siitä)

Matkailupalvelujen myynti ja neuvonta (tai osa siitä)

Opastuspalvelut

Jokin muu opintojakso, mikä?

18. Mikä on valitsemasi OPS:n osan tai opintokokonaisuuden opintoviikkomäärä oppilaitoksen OPS:n mukaan?

19. Mikä on valitsemasi OPS:n osan tai opintojakson opetustuntien määrä oppilaitoksen OPS:n mukaan?

20. Onko oppilaitos valinnut jonkin oppikirjan tai jonkin muun materiaalin tämän opintojakson opetusmateriaaliksi esim. OPS:ssa tai opettajien kokouksessa tms. yhteydessä virallisesti?

Ei

Kyllä, mitä materiaalia (teoksen nimi, tekijän nimi, jos muistat sen)?

21. Jos oppikirjaa ei käytetä em. OPS:n osassa, jota opetat, miksi ei?

OPS:n vaatimukset täyttävää oppikirjaa ei ole kirjoitettu.

Olemassa olevat oppikirjat ovat vanhentuneita.

Muita syitä, mitä?

22. Jos em. OPS:n osassa, jota opetat, on oppilaitoksen valitsema oppikirja käytössä, kuinka tyytyväinen olet siihen? (0-5)

23. Jos et ole tyytyväinen edellä mainittuun oppilaitoksen käytössä olevaan kirjaan, miksi et? (Voit valita usean vaihtoehdon.)

Kirja ei kata kaikkia OPS:n vaatimuksia, ja joudun täydentämään sen asiasisältöä.

Kirja on osittain vanhentunut, ja joudun päivittämään sen asiatietoja.

Oppikirja on liian laaja käyttötarkoitukseensa ja joudun tiivistämään sen asiasisältöä.

Muu syy, mikä?

24. Jos joudut täydentämään tai päivittämään oppikirjan sisältöä, suunnilleen kuinka monta prosenttia opetuksen sisällöstä tuot siihen uutta asiaa kirjan ulkopuolelta?

Varsinaiset tutkimuskysymykset, osa II/III

25. Millaisia opetusmenetelmiä itse suosit ryhmäopetuksessasi? (0-5)

Oppikirjatyöskentelyä

Luento-opetusta

Opetuskeskustelua

PowerPoint-esitystä / piirtoheitinkalvoja / liitutaulua tms. kuvaa ja/tai tekstiä sisältävää materiaalia

Audiovisuaalisia menetelmiä (video, dvd, yms.)

Kirjallisia oppilaiden yksilötoita (kirjoitelmia yms.)

Suullisia oppilaiden yksilötoita (esitelmia yms.)

Erilaisia ryhmätyömenetelmiä

Opintoretkiä

Verkko-opetusta

Muita, mitä? (voit vastata alle)

26. Millaista opetusmateriaalia käytät opettaessasi? (0-5)

Oppikirjoja

Muuta ammattikirjallisuutta

Ammattilehtiä

Muita lehtiä

Itse laatimaasi kirjallista materiaalia: PowerPoint-kalvoja, perinteisiä piirtoheitinkalvoja, liitutaulumuistiinpanoja, tms.

Kuvatallenteita (video- tai dvd-tallenteita, tms.)

Ääninauhoja

Verkkomateriaalia

Muuta, mitä?

27. Kuinka tyytyväinen olet opetuksessasi käyttämiisi matkailualan oppikirjoihin yleensä? (0-5)

Asiasisällön kattavuus OPS:iin verrattuna

Asiatietojen ajantasaisuus

Sisällön sopivuus opiskelijoiden tarpeisiin ja edellytyksiin nähden

Kirjojen pedagogisen näkemyksen ajantasaisuus

28. Missä opintojaksoissa oppikirjatilanne on paras?

29. Missä opintojaksoissa oppikirjatilanne on huonoin ja miksi?

30. Kuinka hyvin oppikirjojen oppimiskäsitys vastaa omaa oppimiskäsitystäsi? (0-5)

31. Kuinka hyvin oppikirjojen pedagoginen näkökulma tukee omaa opetustapaasi? (0-5)

32. Miten muutoin oppikirjat vaikuttavat opetukseesi?

33. Mikä on oma oppimiskäsityksesi?

34. Jaatko itse laatimaasi tai valitsemaasi materiaalia opiskelijoille?

Kyllä, sähköisesti / Kyllä, paperikopioina / Ei

35. Millaista materiaalia itse käytät opetusta suunnitellessasi?

Suomalaisia oppikirjoja

AMK-tasolle tarkoitettuja oppikirjoja

Muuta ammattikirjallisuutta

Ammattilehtiä

Muita lehtiä

Kuvatallenteita (video, dvd, yms.)

Ääninauhoja

Täydennyskoulutusluentoja, -kurseja, yms.

Työelämän (matkailualan työnantajien) laatimaa materiaalia

Muuta, mitä?

36. Oletko itse käyttänyt ulkomaista materiaalia opetusta suunnitellessasi ja jos olet, mitä?

Ulkomaisia alan oppikirjoja

Muuta ulkomaista ammattikirjallisuutta, -lehtiä, tms.

Muuta ulkomaista materiaalia, mitä?

Varsinaiset tutkimuskysymykset, osa III/III

37. Paljonko keskimäärin käytät aikaa kaikkeen opetuksen suunnitteluun nykyään? – Vastaus viikkotunteina, numerona, kiitos!

38. Paljonko keskimäärin käytät aikaa oppituntien opetusmateriaalin laatimiseen nykyään? – Vastaus viikkotunteina, numerona, kiitos!

39. Kuinka suuren osan opetusmateriaalin laatiminen vie kaikesta opetuksen suunnittelustasi nykyään? (%)

40. Paljonko opettajan urasi alussa keskimäärin käytit aikaa kaikkeen opetuksen suunnitteluun? – Vastaus viikkotunteina, numerona, kiitos!

41. Paljonko opettajan urasi alussa käytit keskimäärin aikaa oppituntien opetusmateriaalin laatimiseen? – Vastaus viikkotunteina, numerona, kiitos!

42. Kuinka suuren osan opettajan urasi alussa opetusmateriaalin laatiminen vei kaikesta opetuksen suunnittelusta? (%)

43. Kun opetat samaa opintojaksoa peräkkäisinä vuosina, keskimäärin kuinka suuren osan laatimastasi opetusmateriaalista uusit vuosittain? (%)

44. Kuka yleensä valitsee ja laatii tarvittavan opetusmateriaalin niillä opintojaksoilla, joita itse opetat?

Oppilaitos (esim. OPS:ssa, opettajainkokouksessa tms.)

Opettajat epävirallisessa yhteistyössä

Kukin opettaja yksin

Joku muu, kuka?

45. Oletko itse julkaissut matkailualan opetusmateriaalia tai ammattikirjallisuutta ja jos olet, mitä?

En ole

Oppikirjoja

Muita kirjoja

Lehtiartikkeleita

Verkkomateriaalia laajempaan käyttöön (ei vain omille opiskelijoillesi)

46. Tullessasi viimeksi uuteen oppilaitokseen opettamaan, saitko riittävästi työhönohjausta ja apua opetuksessa käytettävän opetusmateriaalin suunnittelussa? (0-5)

47. Millaista apua sait opetusmateriaalin suunnittelussa?

En mitään

Hyviä neuvoja

Valmista opetusmateriaalia yksittäisiltä kollegoilta

Valmista opetusmateriaalia oppilaitokselta (työhönohjaajalta tai perehdyttäjältä)

Muuta, mitä?

48. Kuinka paljon oppilaitoksesi opettajat laativat opetusmateriaalia yhdessä? (0 -5)

49. Miten työtoverisi nykyisessä oppilaitoksessasi suhtautuvat opetusmateriaalin (esim. opetuskalvojen) jakamiseen työtovereille? (0-5)

50. Miten itse suhtaudut itse laatimasi opetusmateriaalin jakamiseen työtovereillesi? (0-5)

51. Jos itse suhtaudut kielteisesti tai et kovin myönteisesti (ed. vastauksen vastaukset 0-3) laatimasi opetusmateriaalin jakamiseen työtovereillesi, mitä syitä siihen on?

52. Miten koet oppilaitoksesi tavan ohjata opetusmateriaalin käyttöä opintojaksoilla, joita opetat?

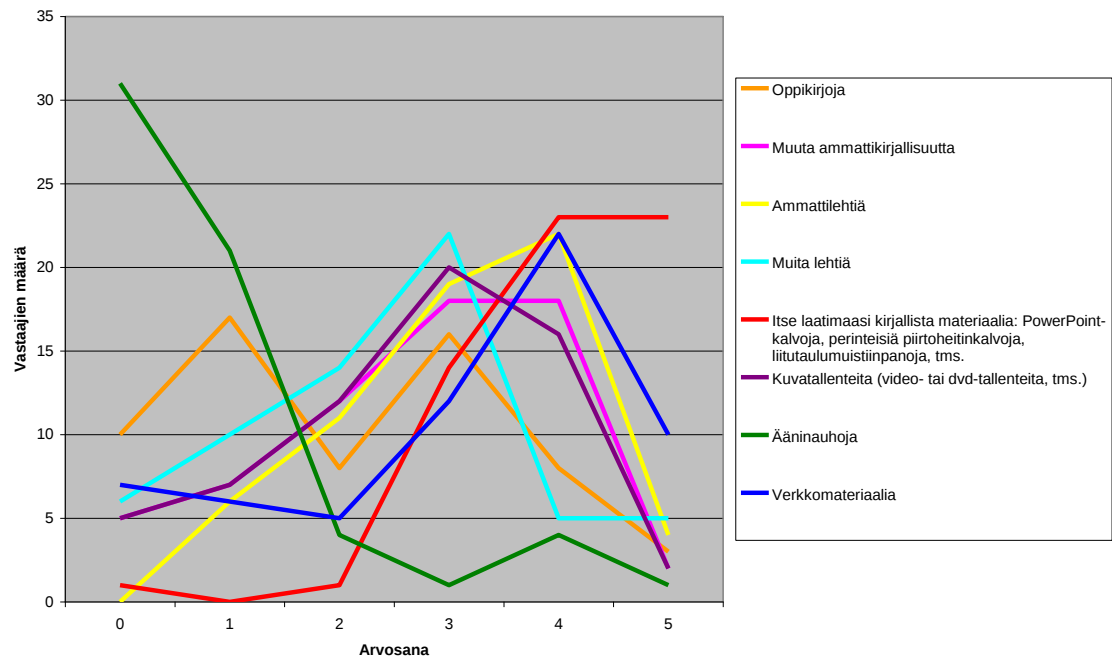
Liian rajoittavana: haluaisit itse käyttää muitakin kuin määrättyjä materiaaleja

Sopivana

Liian yleisluontoisena: määrittelystä ei ole riittävästi apua opetuksen suunnittelussa

53. SANA ON VAPAA! Haluatko tuoda esiin muita asioita, jotka liittyvät matkailualan oppikirjoihin, opetusmateriaaliin ja niiden vaikutukseen opettajan työhön?

LIITE 3: KYSELYLOMAKKEEN KYSYMYKSEN 26 VASTAUKSET: MILLAISTA OPETUSMATERIAALIA KÄYTÄT OPETTAESSASI

LIITE 4: KYSELYLOMAKKEEN KYSYMYKSEN 53 VASTAUKSIA: SANA ON VAPAA

1. Käsitystyyppi: Pitäisi saada enemmän valmista opetusmateriaalia.

Ammattiopistotasolle pitäisi saada enemmän matkailulle sopivaa valmista, etä- ja monimuoto-opetukseen sopivaa materiaalia.

(Opettajana 10 v.)

Materiaali on todella hajalla ja etsiminen vie paljon aikaa.

(Opettajana 12 v.)

Olisi mukavaa saada valmista materiaalia, joka soveltuisi 2. asteelle, lyhyitä tietoisuuksia, jotka johdattavat käytännön tekemiseen. Nykyopiskelijat eivät juuri lue oppikirjoja ja vanhojen kirjojen pohjalta on vaikea keksiä nykyaikaisia opetusmetodeja hyödyntäviä käytännön harjoituksia.

(Opettajana 4 v.)

2. Käsitystyyppi: Tarvittaisiin parempia oppikirjoja.

Enemmän saisi olla kirjoja, nyt opettajan ajasta kuluu iso osa oman materiaalin tekemiseen. Hyvät tehtävät olisivat myös kovin tervetulleita.

(Opettajana 8 v.)

Melkein jokaiseen tutkinnon osaan voisi olla oma "kirjanen"

(Opettajana 11 v.)

Edelleenkin ei ole olemassa yhtä oppikirjaa, jonka voisi hyvällä omallatunnolla ostattaa opiskelijoilla. Voisimme tietysti siirtyä lukiotyypiselle kirjalinjalle ja ostattaa opiskelijoilla parikymmentä oppikirjaa tutkinnon suorittamisen aikana, mutta en näe siinä kovin suurta järkeä. Alalla tarvitaan teoreettista osaamista, ettei kaikkea tarvitsisi opetella kantapään kautta, mutta suuri osa hankittavasta osaamisesta syntyy käytännössä asioita harjoittelemalla.

(Opettajana 10 v.)

Tarvittaisiin enemmän ajantasaisia ja tieto sisällöltään oikeita matkailualan suomenkielisiä oppikirjoja toisen asteen koulutukseen.

(Opettajana 3 v.)

Silloin jos niitä olisi, voisi niitä alkaa käyttämäänkin. :)

(Opettajana 3 v.)

Uusien kirjojen ilmestyessä niiden sisältö pitäisi tarkistaa ettei käy kämmejä.

(Opettajana 9 v.)

Matkailuala on vieläkin kovin uusi ala ja suomalaista kirjallisuutta, joka kohdistuisi tiettyyn opintojaksoon pelkästään, melkoisen vähän. Itselläni on kyllä kaikki mahdollinen tiedossani oleva materiaali käytössäni, mutta käytän sitä vain osittain.

(Opettajana 25 v.)

Matkailualan oppikirjoille on mielestäni vielä tarvetta. On hyvä lukea ammatillisessa koulutuksessa myös kirjoja eikä pelkästään etsiä tietoa verkosta.

(Opettajana 11 v.)

Matkailualan oppikirjoille on mielestäni vielä tarvetta. On hyvä lukea ammatillisessa koulutuksessa myös kirjoja eikä pelkästään etsiä tietoa verkosta. Tälle toiselle asteelle sopivaa matkailumaantiedon kirjaa ja matkailualan ohjelmapalvelukirjaa (jossa tuotteistamista olisi käsitelty) olisi hyvä olla olemassa.

(Opettajana 11 v.)

Matkaoppaan ammattitutkinnon opetukseen ei ole uusia kirjoja. MEK:n Matkailuoppaan käsikirja on vuodelta 1986 ja Opasliiton Tiedän, palvelen, opastan -kirja on vuodelta 1994. Välillä kaipaen päivityksiä ja uusia painoksia, mutta tietyt perusasiat näistä kirjoista löytyivät.

(Opettajana 28 v.)

Matkailualan oppikirjoja on hyvin vähän ja olemassa olevat oppikirjat ovat liian vanhoja tai sitten ne on kirjoitettu liian yleisellä tasolla (Matkailun on Cool).

(Opettajana 24 v.)

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen matkailualan ajan tasalla olevia oppikirjoja on vähän. Amk-tasolle kirjoja on kiitettävästi, mutta käyttäessään amk-kirjoja, opettaja joutuu laatimaan opetusmateriaalin oppikirjaa hyödyntäen ja kohdentaa sen opiskelijoilleen.

(Opettajana 11 v.)

Toivoisin matkailun perustutkintoa hyödyttävää "yleispätevää" oppikirjaa, jossa olisi matkailun perusteet, Suomi matkailumaana, maailman matkailukohteet ja kulttuurit. Tällöin olisi yksi teos jonka voisi ostattaa opiskelijoilla ja sitä voisi hyödyntää usealla kurssilla ja esimerkiksi tenteissä. Kirjasta tulisi tehdä uusi painos riittävän usein esimerkiksi kolmen vuoden välein, että tieto olisi ajan tasalla ja että sen paikkansa pitävyyteen voisi luottaa.

(Opettajana 0,5 v.)

Ala muuttuu koko ajan, joten oppikirjan tulee ehkä olla työkirjatyypinen (vrt. Matkailu on cool).

(Opettajana 4 v.)

Kiitollisuudella otetaan hyvä/hyviä alan oppikirjoja vastaan, Erityisesti oppikirjat, jotka sisältävät tekstiosuuden lisäksi myös käytännönläheisiä oppimistehtäviä ja esimerkiksi kartoja sähköisessä muodossa.

(Opettajana 15 v.)

3. Käsitystyyppi: Toivottaisiin video-, dvd- ja sähköistä opetusmateriaalia.

Toivoisin että osa materiaalista olisi dvd-aineistoa, se tuo aina vaihtelua ja saa ne ongelmaoppilaatkin edes hetkeksi kiinnostumaan!

(Opettajana 9 v.)

Ja olis edes kunnollisia ajantasaisia opetusvideoita tai dvd:itä.

(Opettajana 13 v.)

Joskus kaipaisi esimerkiksi [...] DVD-materiaalia, joiden avulla esimerkiksi maamme matkailumaantietoa ja nähtävyyksiä voisi onnistuneemmin painaa mieleen jne.

(Ammatillinen ohjaaja)

Ymmärrän matkailualan nopeasti muuttuvat asiat ja niiden mukanaan tuomat haasteet oppikirjojen tekemisessä. Myös kirjojen käyttö opiskelijan oppikirjana on aika vähäistä, enkä tiedä onko se tarpeenkaan. Toivoisin enemmän alan videoita ja sähköisessä muodossa olevaa valmista materiaalia, jota voisi käyttää opetuksessa, ettei kaikkea tarvitsisi kaikkien tehdä itse.

(Opettajana 12 v.)

4. Käsitystyyppi: Erityispedagogiikan näkökulma.

oppilas aines on vain selvästi haastavampaa kuin aikaisemmin

(Opettajana 26 v.)

[...] olen huomannut, että oppimateriaalin vaikea kielellinen hahmotettavuus hankaloittaa osalla oppimista ja vaikuttaa sitä kautta motivaatioon. Matkailualalle hakeutuu ainakin meidän oppilaitoksessamme useita maahanmuuttajia vuosittain. Huolimatta läpäistystä kielitestistä näiden opiskelijoiden mahdollisuudet kirjallisen opetusmateriaalin omaksumiseen ovat usein rajalliset. Tällöin materiaalisissa

käytetyn kielen ymmärrettävyys korostuu. Heidän osaltaan vaikeudet ymmärtämisessä ovat lähinnä ammattiaineiden kohdalla sekä ruotsin kielessä. Tänä päivänä opiskelijoiden joukossa on myös muuten kielellisten-/oppimisvaikeuksien kanssa painivia entistä enemmän, joten hienot ja visualisoivat kielikuvat aiheuttavat monesti päänvaivaa oppimistilanteissa. Oppimateriaali saa toki olla mielekästä ja kieleltään lukemaan kutsuvaa, mutta [...] tarjolla ei ole riittävästi, esimerkiksi Suomesta matkailumaana tai hygieniasaamisesta kertovaa oppimateriaalia, joka vastaisi perusopetuksesta tulevien opiskelijoiden oppimis- ja hahmottamistasoa kielellisten valmiuksien puolesta. Monet käsitteet ovat vaikeasti selitettävissä opiskelijalle, jolla on hyvin vähän tai ei ollenkaan pohjatietoa kotimaastamme (näitä opiskelijoita löytyy syntyperäisistä suomalaisistakin). [...] kaipaisi rinnalle oppimateriaalia, joka olisi sovellettavissa edellä mainittuja ongelmia omaaville opiskelijoille. Opettajamme tekevät jo valtavat määrät töitä näiden opiskelijoiden eteen yrittämällä muokata materiaalejaan sopiviksi [...] Joskus kaipaisi esimerkiksi kuvallisia, yksinkertaistettuja kortteja, tai selkokieliä vihkosia/DVD-materiaalia, joiden avulla esimerkiksi maamme matkailumaantietoa ja nähtävyyksiä voisi onnistuneemmin painaa mieleen jne.

(Ammatillisena ohjaajana 0,5 v.)

Opiskelijat eivät kovin mielellään hanki kirjoja ja osalla niiden hyödyntäminen tuottaa haasteita.

(Opettajana 6 v.)

5. Käsitystyyppi: Uudet OPS:t ovat haaste.

Osaan kysymyksistä oli hieman hankala vastata, koska olen opettanut vasta yhden jakson uuden opsin mukaan. Viime vuonna kaikki opetus minun kohdallani tapahtui vain vanhan opsin pohjalta ja ero uuden ja vanhan välillä on aika suuri.

(Opettajana 15 v.)

Opetussuunnitelmat ovat uusia, joten oppimateriaalin ja tuntien suunnitteluun menee paljon aikaa

(Opettajana 6 v.)

Olisi ollut erittäin tarpeellista kouluttaa opettajia ennen kuin uudet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön, nyt sanottiin lukekaa se on siellä kansiossa> jokainen tekee mitä lystää ja katsoo parhaaksi.

(Opettajana 16 v.)

6. Käsitystyyppi: Opetusmateriaalin tekeminen ja päivittäminen vie paljon aikaa.

Paljon on tehtävä itse täsmämateriaalia, se kannattaa muistaa. Ensimmäisenä keväänä laihtuin 7 kg, kun tein oppimateriaalia nuorena aloittelevana opettajana ilta- ja yökaudet.

(Opettajana 28 v.)

Materiaali on todella hajalla ja etsiminen vie paljon aikaa. Alan tieto vanhenee ja muuttuu suhteessa nopeammin kuin muiden marata alan tutkintojen. Tätä ei ole huomioitu lainkaan työn suunnittelussa ja resursoinnissa. Matkailun opettajan työvelvollisuus on 24,5 h, mikä on varsin korkea verrattuna yhteistenaineiden opettajien velvollisuuteen ja työ materiaalin päivityksineen ja tuottamisineen vie paljon enemmän aikaa.

(Opettajana 15 v.)

Opetusmateriaalin tekeminen teettää hyvin paljon työtunteja joka viikko.

(Opettajana 24 v.)

Ala on niin jatkuvasti muuttuva, että materiaalia on päivitettävä vuosittain.

(Opettajana 11 v.)

tausta materiaalinkeräämiseen menee aikaa myös. lisäksi erilaisten projektien, tapahtumien ja työelämäyhteistyön järjestely vaatii paljon taustayötä, mutta opetustilanteena on palkitseva.

(Opettajana 6 v.)

Opetusmateriaali on päivitettävä joka kerran ennen opetusta, koska asiat muuttuvat. Ala on mielikuvavaltainen, joten ideointiin tarvitaan paljon materiaalia

(Opettajana 4 v.)

tietyillä kursseilla ei yksinkertaisesti voi olla oppikirjoja, sillä asiat muuttuu niin kiivaaseen tahtiin, ettei päivitys pysy mukana. Tästä johtuen matkailuaineiden opettajat joutuvat laatimaan materiaalia/päivittämään materiaaliana joka kerta uuden kurssin alkaessa ja jopa sen aikana sekä pitämään itseänsä ajan tasalla työelämän edustajien kautta jatkuvassa muutoksessa. Väitän, että tässä poikkeamme monista muista opettajista vrt. kielet, matematiikka ym.

(Opettajana 5 v.)

7. Käsitystyyppi: Raha-asiat.

Opiskelijat eivät pidä siitä, että ostatetaan ns. turhaa materiaalia.

(Opettajana 25 v.)

Opiskelijat eivät kovin mielellään hanki kirjoja
(Opettajana 6 v.)

Hyvä ja tarkoituksenmukainen materiaali saisi mielestäni myös maksaa, kuten kirjatkin maksavat.
(Opettajana 12 v.)

8. Käsitystyyppi: Internetistä löytää helposti opetusmateriaalia.

Nykyään on kyllä helppoa esitellä tilastoihin pohjautuvaa matkailun nykytilaa, kun ainakin Lapin liiton sivuilla on matkailutilastollisia materiaaleja. Myös toimialaraportit ovat ok, tosin niitä tehdään joka toinen vuosi tai harvemmin, mutta kumminkin tehdään. [...] Meillä käytetäänkin internetiä ihan päivittäin opetuksessa ja opiskelijat ovatkin todella näppäriä tiedonhankinnassa. Tiedon analysointi- ja soveltamistaidot ovat sitten vähän huonommalla tolalla, mutta siksihän me opettajat olemme olemassa. Nykynuoret eivät enää opettele muistamaan mitään asioita, vaan tuudittautuvat siihen ajatukseen, että kaikki on internetissä. Tätä internet-pedagogiikkaa en minä itsekään vielä oikein ymmärrä. Taidan vaatia opiskelijoilta liikaa, kun vaadin heitä muistamaankin jotakin.

(Opettajana 13 v.)

9. Käsitystyyppi: Pitäisi saada opetusmateriaalipankki.

Kyllä mielestäni pitäisi saada aikaiseksi jokin yhteneväinen tietopankki, power point -pankki tms. kaikkiin matkailualan opintokokonaisuuksiin. Näin säästettäisiin kaikkien aikaa.

(Opettajana 13 v.)

Ehkä valtakunnallinen materiaalipankki on utopiaa mutta olisi herkullinen tilaisuus osaamisen jakamiseen ja materiaali kehittämiseen yhdessä :)

(Opettajana 10 v.)

Henkilökohtaisesti toivoisin kovasti verkkomateriaalia (materiaalipankki) matkailualan opettajille, jota voisi käyttää tulevaisuudessa yleistyvään verkko-opetukseen tai ylipäättään opetuksen suunnitteluun. Verkkoon tiedon päivittäminen olisi huomattavasti helpompaa kuin painetun materiaalin uusiminen. Verkkotiedon voisi myös olettaa olevan kaikille helpommin saatavissa ja sen tietojen ajankohtaisuuteen voisi luottaa.

(Opettajana 0,5 v.)

...tai vaikka verkossa joku kaikkien alan opettajien käytössä oleva materiaalipankki.

Ensimmäisenä keväänä laihduin 7 kg

(Opettajana 11 v.)